

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Філологічний факультет
Кафедра української літератури імені акад. М. Возняка

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. о. декана філологічного факультету
Крохмальний Р. О.
«31» серпня 2023

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історія української літератури»

галузь знань	<u>01 Освіта / Педагогіка</u> (шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність	<u>014 Середня освіта</u> (шифр і назва спеціальності)
спеціалізація факультет	<u>014.01 Середня освіта (українська мова та література)</u> <u>філологічний</u> (назва інституту, факультету, відділення)

Робоча програма з курсу «Історія української літератури» для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта. – 2023. – 66 с.

Розробник: доцент кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка, кандидат філологічних наук **Федорак Назар Любомирович**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол від «31» серпня 2023 року №1

Завідувач кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка

(Микитюк В. І.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«31» серпня 2023 року

Схвалено Вченою радою філологічного факультету

Протокол від «31» серпня 2023 року №1

«31» серпня 2023 року

Голова

Крохмальний Р. О.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка (шифр і назва)	Нормативна	
	Спеціальність 014 Середня освіта (шифр і назва)		
Модулів – 4	Спеціалізація: 014.01 Середня освіта (українська мова та література)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання Реферування наукових праць із обов'язкового переліку		Семестр	
Загальна кількість годин – 256		1-й і 2-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4		Лекції	
		64 год.	год.
	Практичні, семінарські		
	64 год.	год.	
	Лабораторні		
	год.	год.	
	Самостійна робота		
	64 год.	год.	
Індивідуальні завдання: 64 год.			
Вид контролю: 1-й семестр – залік; 2-ий семестр – іспит			

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета: системне та послідовне вивчення закономірностей літературного розвитку в Україні від Середніх віків до передромантичного періоду.

Завдання:

- з'ясувати обсяг понять «українська література Середніх віків», «українська ранньомодерна література», «українська барокова література», «українська класицистична література», «українська сентиментальна література», функції перекладних джерел, методологічні засади періодизації літературного процесу, окреслити основні наукові школи та здобутки дослідників різного часу;
- розглянути проблему жанрів – дію візантійських зразків і їхню еволюцію на українському ґрунті, – а водночас наголосити зустріч цивілізаційних процесів Сходу та Заходу, присутність національних культур у Візантії як Східній Римській імперії та в ширшому східному колі;
- окреслити специфіку стильового розвитку української літератури впродовж зазначеного періоду як співвідношення духовного й історичного компонентів, що зумовлює тяглість літературної свідомості;

- ознайомити студентів із риторичною природою текстів XI–XVIII ст., із постійними та змінними ознаками їх функціонування;
- навчити читати, коментувати й інтерпретувати твори, які належать до того чи того стилю;
- звернути увагу на характер рецепції та інтерпретації у творах давнього письменства, Святого Письма, візантійської патристики, а також на явища, в яких відображено зв'язок із європейськими літературними тенденціями;
- наголосити ту єдність філософії та літератури, яка залишила відбиток на ключових текстах давнього письменства (зокрема, на текстах українського бароко), зумовивши специфіку поезики як утілення особливого образу світу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- перекладні твори християнської традиції, які стали основою для розвитку оригінального письменства;
- поняття «канону» як взірця для наслідування та як наукового інструментарію для відчитування авторських намірів і прийомів у процесі написання оригінального твору;
- проблематику дослідження текстів XI–XIII ст., зокрема характер функціонування твору, його мовної специфіки, поняття «редакції», «критичного тексту»;
- основні «топоси» як явище, що об'єднує риторику та поезику;
- історичну й сучасну періодизацію літературного процесу XI–XVIII ст.;
- назви книг, імена авторів і дослідників їхніх творів;
- зміст літературних творів, які входять до програми курсу;

вміти:

- читати, аналізувати твори різних жанрів, бачити їхні відмінні та спільні ознаки, зумовлені часом і обставинами творення, авторською індивідуальністю;
- розрізняти стильові ознаки творів, їхню приналежність до певної школи, періоду;
- висвітлювати проблематику творчості того чи того автора з погляду історії сприйняття та сучасного розуміння;
- враховувати поліваріативність рецепцій художніх явищ.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Українська література Середніх віків.

Тема 1. Жанрово-стильові параметри літературного процесу Середніх віків – бароко. Основні наукові осередки та постаті української медієвістики. Жанри та стилі в українській середньовічній літературі. Поняття канону. Монументальний стиль. Літописання.

Поняття «канону» як сукупності встановлених норм, правил і творчих принципів у середньовічному мистецтві – результат тривалого формування, що позначає використання можливих ресурсів, після чого починаються пошуки нових перспектив (очевидно, для тієї літератури, на матеріалі якої «канон» було сформовано). Таким чином, сповідування готового «канону» з боку руського письменства, яке робило свої перші кроки, підкреслювало дистанцію між ним і візантійським досвідом. Водночас «канон» – це лише своєрідний вимір літературної праці, поза яким є інші джерела творчої енергії, про що свідчить інтенсивний характер початкового етапу розвитку. Цей характер проявився не лише в тому, що за аналогіями до перекладних з'явилися власні твори, вписані у візантійську жанрову систему і структурно-композиційно, і великими вживленими в мовну тканину перекладними цитатами, яких невтаємничений читач може не розрізнити. Зрештою, так тривало довго, і, щоби відкрити справжню картину цього явища, треба ретельно зіставляти першотвори, їх

переклади й українські тексти не лише першого періоду (XI–XIII ст.), але й XVI–XVII ст.

Водночас завдяки дії канону література набула певного руху, окремі жанрові різновиди, хоч і в канонічних межах, вирізнялися живими неповторними ознаками, зумовленими українськими реаліями, талантами авторів, сугестією письма. Поєднання таких ознак стало основою для стильової парадигми: твори тих самих жанрів упродовж одного-двох століть помітно відрізняються характером світорозуміння та способом викладу. За Д. Чижевським, перші століття вже заявили про стильову домінанту, що дає знати про себе зміною ідеології та загального світорозуміння.

Перший літопис – «Повість временних літ» – як пам'ятка монументального стилю. Визначення літопису. Історія тексту, джерела «Повісти временних літ», жанрові особливості, характер літописних оповідань.

Рекомендована література

1. Сліпий Й. Візантинізм як форма культури // Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років: Хрестоматія: У 2 т. / За ред. Л. Сеніка; редкол.: Л. Бондар, Д. Гамаш, І. Денисюк та ін. – Львів, 2002. – Т. 1.

2. Гнатишак М. Нариси з історії української літератури. – Прага, 1940.

3. Франко І. Найстаріші традиції Київської землі // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39.

4. Свенціцький І. Формальні засоби давньоруського письменства // Європейське відродження і українська література XIV – XVIII ст. – Київ, 1993.

5. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.

6. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.

7. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.

8. У пошуках єдиної основи: Метафізичний спектр українського письменства XI–XVIII століть: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 6.]. – Львів, 2020.

9. Федорак Н. Богородиця в давньоруській літописній історії: метафізика імені та присутності. Монографія / За ред. проф. Б. Криси. – Львів, 2022. – (Серія «Львівська медієвістика», вип. 7).

Тема 2. Ораторсько-проповідницька проза. Проповіді Теодосія Печерського. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона.

Проповідь як один зі жанрів, які визначають перспективи розвитку давньоруської літератури. Утім, уже в ранньому проповідництві засвідчено кілька жанрових різновидів, зокрема проповіді Теодосія Печерського морально-дидактичного характеру, звернені до монастирської братії (про терпіння та милостиню, про душевну користь, про терпіння й любов), а також до князя Ізяслава (про пошанування неділі, про конфесійні відмінності західного і східного християнства), й відомий зразок урочистого церковного красномовства «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона, що є складним за архітектонікою проповідницьким твором, фактично – своєрідним циклом із чотирьох текстів, перший із яких – власне, проповідь – також поділяється на чотири фрагменти. Нині відомі три редакції твору та понад 15 списків.

Іларіонове «Слово» добре локалізоване в часі й у просторі, а його поява мала характерну історичну перспективу: відгук на ситуацію в київсько-візантійських взаєминах, відгук на дискусію з юдейською громадою в Києві, перспектива християнського Києва, яку відкрив Володимир Великий, образ Ярослава Мудрого – продовжувача Володимирової справи.

Попри це, «Слово» мало ті самі джерела, що й кожний тогочасний текст: Святе Письмо, зразки візантійської проповіді, житійні й апокрифічні твори. А яскраво засвідчена індивідуальність, насамперед в архітектоніці, – це граничний, на межі можливого, розвиток канонічних ознак із домінантою монументального стилю (за концепцією Д. Чижевського).

Рекомендована література

1. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать / Переклав В. Кречотень // Давня українська література. Хрестоматія. – Київ, 1993.
2. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
3. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
4. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.
5. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.
6. Горський В. Святі Київської Русі. – Київ, 1994.

Тема 3. Агіографія. Трансформація візантійських зразків. Старокиївська житійна література. Читання про св. кн. Бориса та Гліба преп. Нестора. Житіє Теодосія Печерського преп. Нестора.

Житійна література – чи не найпопулярніший жанр, який захоплював переживанням «святости» у процесі її становлення. Для читача не мало особливого значення, якого походження було те чи те житіє, – кожен святий був своїм, бо належав до спільного християнського світу, а крім цього, згідно з раннім житійним канонам, закони жанру передбачали розмитість індивідуальних рис, відсутність конкретної пов'язаності з історичними чи зі суспільними обставинами, тобто житійний текст легко вписувався в інші життєві виміри.

Серед популярних перекладних творів цього жанру – житіє Сави Освяченого авторства Кирила Скитопольського. Цей твір належить до завершального періоду формування канону (VI ст.), на який міг орієнтуватися преп. Нестор, працюючи над «Читанням про св. кн. Бориса та Гліба» і над «Житієм Теодосія Печерського». Перший текст дозволяє говорити про певне інструментальне значення канону, знання якого дозволяло авторові компонувати свій твір, компенсуючи недостатність матеріалу введенням додаткових житійних мотивів. «Житіє Теодосія Печерського» – приклад відповідності житійної моделі та канонічного тексту. Теодосій постав учителем духовної повноти й цілісності, а преп. Нестор реалізував своє право, бажання та обов'язок викласти все «по ряду».

Становлення житійного канону як синтез греко-римської античності і християнського вчення, з одного боку, спиралося на риторичну традицію при компонуванні тексту, що породжувало своєрідну ерархічну структуру, а з другого боку, ця структура має глибоке символічне значення завдяки гравітаційній дії біблійних цитат.

Рекомендована література

1. Житіє Теодосія Печерського // Києво-Печерський патерик. – Київ, 1991.
2. Бугославський С. Українсько-руські пам'ятки XI–XVIII вв. про князів Бориса та Гліба: Розвідки й тексти. – Київ, 1928.
3. Александров О. Старокиївська агіографічна проза XI – першої третини XIII ст. – Одеса, 1999.
4. Сироїд Д. Житіє Теодосія Печерського й Антонія Великого: характер біблійного цитування // Медієвістика. – Вип. 2. – Одеса, 2000.
5. Ісіченко І., Архієпископ. Аскетична література Київської Русі. – Харків, 2007.
6. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
7. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
8. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.
9. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.
10. Горський В. Святі Київської Русі. – Київ, 1994.

Тема 4. Твори Володимира Мономаха: найближчий літературний контекст, автобіографічні елементи, функції біблійних цитат.

Повчання – середньовічний літературний жанр із виразною морально-дидактичною метою і з адресним характером, що розгортається у формі риторичних настанов, підкріплених писемними джерелами, а також життєвими прикладами.

Володимир Мономах (1053–1125) – онук візантійського імператора Костянтина IX Мономаха, син Всеволода Ярославовича. Отримав книгу повчань разом із посагом своєї дружини-англійки. Наміри автора: «Дітям своїм у доброчесності домогтися успіхів бажаючи», «Я, недостойний, дідом своїм Ярославом, благословенним, славним, наречений у хрещенні Василям., отцем улюбленим і матір'ю своєю з Мономахів»; «сидячи на санях».

Серед джерел твору – Святе Письмо, старозавітні та новозавітні книги, часто псалтир, книги отців Церкви: «Повчання священникам» Івана Золотоустого, «Повчання монахам» Івана Постника, «Повчання про аскезу» Теодора Студита, «Ізборник Святослава» 1076 року, «Слово калугера про читання книг», «Слово отця до сина свого», «Повчання багатим», «Про запросини сильних», «Про повагу до батьків», «Слово св. Василя, якою людині належить бути», «Про мудрість смиренних», «Про мед» (як поводитися за столом).

Закони християнського співжиття викладає за псалмами; за Василям Великим («Слово про подвижництво»): «Власть же ні за що майте, як і од усіх честь»; за Ісаєю. Канон княжої поведінки та повчальні розповіді про власне життя. «Лист до Олега» засвідчує декларацію тих самих поглядів.

Рекомендована література

1. Володимир Мономах. Твори // Літопис Руський. – Київ, 1989.
2. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1984. – Т. 41.
3. Вагилевич І. Замітки о руській літературі // Письменники Західної України 30–50-их років XIX ст. – Київ, 1965.
4. Янів В. Ідеал української людини на підставі першоджерел літератури // Нариси до історії української етнопсихології. – Мюнхен, 1993.
5. Мойсєєва Г. Ізборник із зібрання М. М. Щербатова // Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI–XVIII ст. – Київ, 1981.
6. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
7. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
8. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.
9. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.

Тема 5. Українська паломницька проза. Паломництво як феномен середньовічної культури. Ігумен Данило та його послідовники.

Паломництво як різновид подвижництва, алегорія боротьби зі спокусами, де мета – Свята Земля, місця, пов'язані зі земним життям Ісуса Христа.

Історія твору та його автора (~1106–1008 рр.) Кілька редакцій і понад 100 списків із XV ст. Відсутність критичного тексту. Визначальний вплив на традицію паломницької прози.

Композиція твору. Архетип дороги, ідея руху, наближення до мети, зміни світорозуміння, «наповнення радістю». Монастир Сави Освяченого. Образ провідника. Авторські наміри щодо подорожніх вражень: повага до святих місць, збереження в пам'яті їх образів і передання іншим. Функція письма. Авторські описи святих місць як своєрідне унаочнення текстів Святого Письма (Старого і Нового Завітів), а також апокрифічних джерел. Дипломатична місія та представництво Данила. Полемічні настрої.

Допитливість автора, пригоди, побутові деталі. Старанність, об'єктивність, переконливість. «Писав не хитро, але просто».

Іван Франко: «Один з найкраще написаних творів руської літератури задля своєї простоти, ясності стилю і точності в малюванні речей, як і задля свого щирого тону та патріотичного руського почуття».

Рекомендована література

1. «Життя і паломництво Данила» // Літопис «Червоної калини». – 1991. – Ч. 2, 3 / Переклав Є. Небесняк.
2. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
3. Білоус П. Паломницький жанр в історії української літератури. – Житомир, 1997.
4. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
5. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.
6. Ісиченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.
7. Білоус П. Василь Григорович-Барський: життя як мандрівка. Київ, 2021.

Тема 6. Орнаментальний стиль. «Слово о полку Ігоревім». Історична канва твору. Проблематика дослідження. Поетика. Переклади. Образи князів.

М. Максимович: «Ви знаєте вже, що згубне полум'я винищило майже всі літературні пам'ятки в першому їх розсаднику – в давній, Київській Русі, і що для нас вціліли лише пересадки й відростки їх у монастирях великоросійських».

«Слово о полку Ігоревім» і зміна стилю. Орнаментальні ознаки у проповідях Кирила Турівського, в «Молінні Данила Заточника» й у Київському літописі, який дуже добре ілюструє роздробленість Київської Русі. Літописні згадки про похід Ігоря Сіверського. Половецький сюжет.

Історія тексту «Слова» та його сприйняття в різний час. Дискусії щодо часу написання, автора й автентичності твору.

Осмилення попередньої традиції як вибір можливого, зумовлений авторським наміром викликати процес зміни в переживанні та в насвітленні подій. Онтологічні аспекти твору: медіальність (спроба зв'язати до купи «оба поли времени»), гра сенсів, співвідношення мовленнєвості і писемності, реальної та художньої дійсності, поганства та християнства, присутності й відсутності.

Композиція «Слова». Характер хронотопа. Переклади й інтерпретації.

Рекомендована література

1. Франко І. Літописна основа «Слова о полку Ігоревім.» // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39.
2. Свенціцький І. Русь і половці в староруському письменстві. – Львів, 1939.
3. Щурат В. Вид Пліснеська в «Слові о полку Ігоревім» // Записки НТШ. – Львів, 1919. – Т. 78.
4. «Слово о полку Ігоревім». – Іван Вагилевич. – «Слово о полку Ігоревім» у перекладах, переспівах і дослідженнях I половини XIX століття (Замість післямови). Олег Купчинський // Записки НТШ. – Львів, 1997. – Т. 234.
5. Гординський С. Слово про Ігорів похід. Український героїчний епос кінця XII ст. – Львів, 1936.
6. Махновець Л. Про автора «Слова о полку Ігоревім». – Львів, 1989.
7. Мишанич О. «Слово о полку Ігоревім» в українському літературознавстві XX ст. // Крізь віки. – Київ, 1996.
8. Калинець І. Студії над «Словом о полку Ігоревім». – Львів, 1999.
9. Лепкий Б. «Слово о полку Ігоревім» у віршованих і прозових перекладах українською та польською мовами. – Івано-Франківськ, 2011.
10. Брайчевський М. Автор «Слова о полку Ігоревім» та культура Київської Русі. – Київ, 2005.

11. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.

12. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.

13. Яценко Б. «Слово о полку Ігоревім» та його доба. – Київ, 2000.

Тема 7. Києво-Печерський патерик. Історія формування тексту. Основні редакції. Композиційна основа. Жанрово-стильові ознаки. Нові інтерпретації та переклади.

Жанрові особливості патерика як оповідної історії з життя певного монастиря. Аналоги Києво-Печерського патерика. Головна тема – аскетичні подвиги та духовні й фізичні випробування і прищеплення догматичних та моральних істин християнства. Загальні причини актуальності: аскетизм як спроба зняття конфлікту між релігійними ідеалами й узвичаєним способом життя, як пошук морального імперативу, що висувало монаха як героя часу та визначало його вплив на позамонастирські реалії.

Основою сюжету таких більших чи менших оповідань (легенд суто християнського характеру, новел) є чудо. Святе Письмо в контексті Києво-Печерського патерика. Київські та східні джерела патерикового наративу.

Історія укладання тексту й історія його дослідження. Праці Д. Абрамовича, В. Кречотня, архієп. І. Ісіченка. «Критичний текст» патерика, редакції, переклади та барокові «метаморфози».

Композиційно-структурні особливості Києво-Печерського патерика. Оповідання Симона й оповідання Полікарпа. Житіє Теодосія Печерського преп. Нестора з погляду патерикової структури.

Орнаментальні ознаки тексту. При всій мозаїчності Києво-Печерський патерик – цілісний літературний твір, і ця цілісність проявляється в символічному характері, тобто цілісність як знак Божого промислу наявна в кожній окремій частині тексту.

Рекомендована література

1. Києво-Печерський патерик. – Київ, 1991.

2. Кречотень В. «Золота книга» українського письменного люду // Києво-Печерський патерик. – Київ, 1991.

3. Перетц В. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII вв. – Ленинград, 1926.

4. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т. – Т. III. – Київ, 1993.

5. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.

6. Ісіченко Ю. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. – Київ, 1990.

7. Горський В. Образ святості в давньоукраїнській літературі (на ґрунті аналізу Києво-Печерського патерика) // Українське бароко. Матеріали I конгресу МАУ. – Київ, 1993.

8. Ісіченко І., Архiepіскоп. Аскетична література Київської Русі. – Харків, 2007.

9. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.

10. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.

Тема 8. Галицько-Волинський літопис. Історія дослідження. Жанрово-стильові ознаки. Риторика тексту. Образи князів.

Галицько-Волинський літопис – продовження двох попередніх у нових історичних і літературних обставинах. XIII ст. – особливо важке та загрозливе через зовнішнього ворога, яким стають насамперед татари (Батий зі своїм військом), і через внутрішнього, яким одні для одних стають руські князі у боротьбі за владу. На цьому тлі викладено історію синів і внуків кн. Романа Мстиславича: Данила, Василька, Василькового сина Володимира і лише ситуативно Данилових синів Льва, Мстислава, Шварна, Івана.

З літературного погляду, при дотриманні жанрових ознак, як у попередніх літописах,

помітна зміна стилю: приклади ускладнення тих самих мовних конструкцій і наративних моделей, які становили основу «Повісті временних літ». Відбулося, за словами Д. Чижевського, «оброблення», прикрашання традиції, коли стає можливим говорити і про «галицьку школу» в літописанні, і якоюсь мірою про впливи західних хронік.

Характерний образ часу, «вписування» дат у потік подій; на основі емоційної пам'яті фіксовано сам процес пригадування: пора року, якою була осінь чи зима, на яке свято відбувалось. У загальному подієвому потоці зросла частка приватного (княжого) життя.

В основу авторської нарації покладено внутрішню психологічну перспективу княжих постатей: Данила, Василька, Володимира Васильковича. Водночас кожна з подій має свою символічну перспективу.

Літопис є цікавою пам'яткою орнаментального стилю, що впливає на мотивацію та аргументацію викладу, тобто на риторику тексту, що породжує образ історії літописної історії.

Рекомендована література

1. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т. – Т. III. – Київ, 1993.
2. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
3. Генсьорський А. Галицько-Волинський літопис. – Київ, 1958.
4. Криса Б. Риторика Галицько-Волинського літопису // Галич і Галицька земля у державотворчих процесах України. Матеріали міжнародної наукової конференції. – Івано-Франківськ – Галич, 1998.
5. Федорак Н. Поетика Галицько-Волинського літопису. – Львів, 2004.
6. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
7. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.
8. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.
9. Федорак Н. Богородиця в давньоруській літописній історії: метафізика імені та присутності. Монографія / За ред. проф. Б. Криси. – Львів, 2022. – (Серія «Львівська медієвістика», вип. 7).

Тема 9. Культурно-історичне значення періоду Середніх віків у перспективі розвитку української літератури. Література другої половини XIII – XV ст.

Період XI–XIII ст. як власна античність.

Поняття «середньовіччя» – час, що минув від падіння античного світу до відродження. Запровадили італійські гуманісти. Складне поняття загалом і ще складніше – для української культури. Водночас часто вживане та доволі «розмите» поняття.

Друга половина XIII – XV ст. – занепад держави внаслідок князівських міжусобиць і внаслідок нападів зовнішніх ворогів. Мало пам'яток – «пропачий час» (Д. Чижевський); «абсолютна люка в духовному житті, 300-літній занепад усякої духовної праці, всякої літературної творчості. Рідко котра жива література в світі переходила таку летаргію» (І. Франко); «сумний, але не пропачий час нашого життя» (М. Грушевський); «найглухіші часи у розвитку нашого письменства», «будучі пильні дослідники певно не пошкодують вложеної праці» (М. Возняк).

Першим «пильним» був М. Грушевський, який сказав, що найкращим твором тих століть стала сама українська мова.

Нові переклади: «Ізмарагд», «Златая ціп», «Маргарит» – слова Івана Златоуста (про Давида та Саула), «Златоуст»; «Тлумачна палея» – розповіді про старозавітні події.

Твори: «Слово о погібелі землі Руської»; «Житіє Михайла Чернігівського» (1271); ораторсько-учительна проза.

Рекомендована література

1. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
2. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. – Т. 5. – Кн. 1. – Київ, 1995.
3. Пелешенко Ю. Українська література пізнього середньовіччя (друга половина 13 – 15 ст.). – Київ, 2004.
4. Українська література XIV–XVI ст. – Київ, 1988.
5. У пошуках єдиної основи: Метафізичний спектр українського письменства XI–XVIII століть: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 6.]. – Львів, 2020.
6. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.
7. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.

Змістовий модуль 2. Європейський Ренесанс і перше українське Відродження

Тема 10. Ренесанс і реформація. Латинськомовна українська література XIV – I половини XVI ст. Творчість Юрія Дрогобича, Павла Русина, Станіслава Оріховського.

Ідеали Ренесансу. «Первинні» та «вторинні» ознаки. Гуманізм як історико-культурне явище. Ідейною парадигмою класичного – італійського – Ренесансу визнано антропоцентричний гуманізм, повернення до античних мистецтва та філософії; на противагу Середньовіччю – своєрідний виклик Церкві, актуалізація язичництва.

Північна Європа та більшість східноєвропейських народів не мали античного минулого. Тут Ренесанс відбувався під гаслом національно-культурного відродження, пришвидшивши формування нових національних держав і Церков. Північний Ренесанс висунув ідею християнського гуманізму. Адепти цієї ідеї виступили з викриттям церковних непорозумінь, посилили увагу до богослов'я, до дослідження Біблії. То був реформаторський дух північного Ренесансу.

Вивчення стародавніх мов (латинської, грецької, гебрeйської). Розвиток освіти, перші університети. «Сім вільних наук». Упорядкування граматики і словників. Перехід на національні мови. Фолклорні записи. «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?» у граматиці Яна Благослова. Виникнення та розвиток друкарства. Реформаційні рухи. Виступ Мартина Лютера та початок Реформації (1517), Жан Кальвін. Протестантські громади в Україні.

Переклади Біблії національними мовами.

Юрій Дрогобич(Котермак). 1450–1494. «Прогностична оцінка поточного 1483 року». Гуманістична декларація перспектив наукового пізнання та вільного розвитку людини.

Павло Русин із Коросна (1470–1517). «Пісні Павла Русина з Коросна» (Відень, 1509). Антична образність, християнські мотиви. Жанрова природа віршів. Дві основні теми: поезія та книга. «Похвала поезії» – світлому дару богів. Суголосність небесним сферам. Про творче натхнення, сакральність, безсмертність поетичного слова.

Станіслав Оріховський (1513–1566). «Про турецьку загрозу» (1543, 1544); «Про целібат»; «Настанова королеві польському Сигізмундові II Августу»; «Промова на похороні Сигізмунда I».

Рекомендована література

1. Франко І. Карпаторуське письменство XVII–XVIII вв. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1981. – Т. 31.
2. Прицак О. Що таке історія України // Українознавство. Хрестоматія-посібник: У 2 кн. – Кн. 1. – Київ, 1996.
3. Савчук О. Поет-гуманіст Павло Русин з Кросна // Європейське відродження та українська література XIV–XVIII ст. – Київ, 1993.
4. Нудьга Г. Перші магістри і доктори // Нудьга Г. Не бійся смерті. – Київ, 1991.
5. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII ст.: У 2 кн. - Кн. 1. – Київ, 2004.

6. Трофимук М. Латиномовна література України XV–XIX ст.: жанри, мотиви, ідеї. – Львів, 2014.

7. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.

8. Історія української літератури. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.) / Наукові редактори Ю. Пелешенко, М. Сулима. – Київ, 2013.

9. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.

Тема 11. Літературні риси «першого українського відродження» кінця XVI – початку XVII ст. Нові жанри. Острозька школа (1575–1576) і острозькі літературні обрії.

Меценати й учителі Острозької школи. Вихід Острозької Біблії (1581). Основні мотиви передмов до Біблії. Слово як зброя. Сенс інтелектуальної праці. Початки полемічного письменства. «Ключ Царства Небесного» Герасима Смотрицького в перспективі полемічної літератури. Поети – Герасим Смотрицький, Андрій Римша, Дем'ян Наливайко.

Образи княжого роду та княжого дому в геральдичних віршах острозьких авторів. Тема освіти й виховання. «Просьба чительникова о час» Дем'яна Наливайка: швидкоплинність людського життя й бажання наповнити його результатами інтелектуальної праці («даруй ми то прочитати й учинити...»).

Лицарські мотиви в ляменті Дем'яна Наливайка «На смерть князя Олександра Острозького». Дистанція між цим твором і «Острозьким лементом» (1636) як дистанція між початком і кінцем острозького освітньо-релігійного проєкту.

Композиційно-жанрова особливість «Острозького ляменту 1636 року». Риторика та поетика.

Рекомендована література

1. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т. – Т. V. – Київ, 1995.

2. Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII віці. – Київ–Львів, 1912.

3. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.

4. Зілинський О. Духова генеза першого українського відродження // Європейське відродження та українська література XIV–XVIII ст. – Київ, 1993.

5. Кравців Б. Ренесанс і гуманізм на Україні // Європейське відродження та українська література XIV–XVIII ст. – Київ, 1993.

6. Мицько І., Стратій Я. Роль Острозького культурно-освітнього осередку в розвитку української духовної культури // Українське бароко. Матеріали I конгресу МАУ. – Київ, 1993.

7. Українська поезія. Кінець XVI – початок XVII ст. – Київ, 1978.

8. Криса Б. Острозька поетична школа // Парадигма. Збірник наукових праць Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 1999.

9. Федорак Н. Конфесійне протистояння кінця XVI ст. у творах Герасима Смотрицького та Мішеля Монтеня // Біля джерел українського бароко. – Львівська медієвістика. – Вип. 3. – Львів, 2010.

10. У пошуках єдиної основи: Метафізичний спектр українського письменства XI–XVIII століть: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 6.]. – Львів, 2020.

11. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.

12. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.

13. Скарга П., о., ТІ. Про єдність Божої Церкви. Полемічні твори. – Харків, 2021.

Тема 12. Традиції братств. Літературний доробок Львівської братської школи. «Просфонема»: образи часу-пори. Тема освіти. Початки різдвяної та великодньої тем. Ознаки раннього бароко.

Реформація та її рецепція в Україні – «провід в інтересах духовних і літературних звільна переходить до людей світських» (І. Франко).

Братства як «найбільш яскравий орган національної та релігійної акції» (М. Грушевський). Реформаційно-гуманістичні тенденції в діяльності Львівського братства. Освіта як шлях переображення людини.

«Просфонема» в перспективі єдності минулого, теперішнього та майбутнього: образ часу-пори. Прообраз барокової композиції. Структура тексту: поєднання прози та вірша, грецької та української транскрипції, кількох віршованих жанрів – створює враження всеохопності, спрямованої на витворення образу того, кого вітають, і на образи тих, хто домагається справедливості в ім'я майбутнього. І якраз у цьому актуальному львівському контексті на увагу заслуговує розгортання характерних для середньовічних літератур топосів: «малого» і «старого», «пір року», «лісу» та «пралісу», «моря» і «хвиль». Власне, «Просфонема» цікава як початкова та неповторна трансформація середньовічної традиції, на основі якої вибудовувано українську гуманістичну перспективу.

Різдвяні вірші Памва Беринди: втілення філософії Різдва («слово Отчес взяло на си тіло»); риторично-стильова природа тексту.

«Розмишляє о муц.: Христа, Спасителя нашого» Йоаникія Волковича в перспективі розвитку воскресно-великодніх «структур сенсу».

Рекомендована література

1. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
2. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
3. Драгоманов М. «Передне слово» (до «Громади» 1878) // Драгоманов М. Вибране. – Київ, 1991.
4. Пам'ятки братських шкіл на Україні. – Київ, 1988.
5. Франко І. Дещо про літературну спадщину Йоаникія Волковича // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39.
6. Крип'якевич І. Історія України. – Львів, 1990.
7. Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні. Доповіді та повідомлення наукової конференції 4–5 квітня 1996 року. – Львів, 1996.
8. Зубрицький Д. Хроніка Ставропігійського братства / Пер. з польської І. Сварник. – Львів, 2011.
9. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
10. Ісиченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
11. ПРОСФОНЕМА: Текст і контекст. Львівська медієвістика. – Вип. 4. – Львів, 2013.
12. Сливка Ю. Вірш і гравюра у різдвяній збірці Памва Беринди: тотожність сенсу // Українське літературознавство. – Вип. 82. – Львів, 2017.
13. Рурак Ю. Життя і творчість Памва Беринди в ранньобароковому контексті (автореферат). – Львів, 2021.

Тема 13. Київська братська школа. Основні постаті й тексти. Літературні традиції Київської братської школи. «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного». Функції жанру ляменту в українській ранньобароковій поезії.

Київський лямент помітно вирізняється з-поміж інших українських зразків цього жанру. Образ гетьмана та виразний пласт ренесансної поезики зумовили особливе місце твору в історії української літератури. Д. Чижевський розглядав твір Касіяна Саковича у бароковому контексті, а обґрунтування великої асиміляційної енергії цього стилю не суперечить ані ренесансній концепції твору, ні ренесансній ідеології. Різні студії на основі одного тексту так чи так перегукуються, а відмінності пов'язано з конкретною метою, зі способами аргументації чи з їх відсутністю. Спроба Г. Грабовича зіставити ренесансну ідеологію «Віршів...» із перспективою їх подальшого державотворчого втілення дала йому підставу для

висновку про поразку такої ідеології. Та це лише одна з можливих рецепцій твору. Коли ж сприймати цей твір інакше: як літературне втілення тієї ренесансної ідеології, яку сповідували речники першого українського Відродження й ознаки якої розсипано в геральдичних острозьких віршах, у ляментях на честь Олександра Острозького та Григорія Желиборського, – то тоді «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного» дають підстави говорити про безсумнівний успіх, «цілісне плетиво», «синтаксичну цілість». «Перекриваючи» певною мірою тло традиції, твір Касіяна Саковича дає можливість спостерігати і за типологією жанру, і за його модифікаціями.

Легко припустити, що «мовлені» вірші де в чому відрізнялися від «друкованих». І вірш «На герб сильного войска его королевской милости запорозкого» міг мати характер такого книжного реквізиту, як і віршована «Предмова». Очевидно, з метою дотримання традиційної композиції вкінці ще раз повторено слова надгробного напису, які перед тим виголошував «сімнадцятий» студент.

Твір має складну часову палітру. Функція розповіді тут полягає не лишень у тому, щоби виражати час у формах людського досвіду, але і щоби розширювати цей досвід, апелюючи до єдності минулого, теперішнього та майбутнього.

Рекомендована література

1. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
2. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
3. Колосова В. Твір Касіяна Саковича // Радянське літературознавство. – 1965. – № 12.
4. Грабович Г. До історії української літератури. – Київ, 2003.
5. Українська поезія. Кінець XVI – I пол. XVII ст. – Київ, 1978.
6. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
7. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.

Тема 14. Полемічне письменство: джерела, культурно-релігійні обрії. Корпус полемічних пам'яток. Літературна творчість Івана Вишенського в контексті доби.

Полемічна література, яка виникла в XI ст. внаслідок поділу християнства на східне та західне, в XVI ст. набула особливої актуальності у зв'язку з реформаційними та реформаторськими процесами, стала явищем релігійно-культурного самоусвідомлення і невід'ємною частиною першого українського Відродження. Попри спільність тематики, полемічні твори помітно різняться глибиною охоплення проблем, темпераментом і освітнім рівнем авторів, котрих цікавили і догматичні відмінності між різними християнськими конфесіями, і загальні духовні та культурні цінності.

У полемічній літературі свого часу Іван Вишенський займав особливе місце, вирізняючись і тим, про що, і – ще більше – тим, як він писав. Поклики на Святе Письмо, на апокрифи та на твори отців Церкви (Діонісія Ареопігита, Григорія Синаїта, Василя Великого, Григорія Богослова, Івана Золотоустого), з одного боку, дають підстави казати, що його стиль сформувався на основі тих книг, які займали почесні місця в монастирських та братських книгозбірнях і які використовували в міжконфесійних дискусіях інші полемісти, котрі опонували західним впливам католицтва та протестантизму, а з іншого – його писання з виразними індивідуальними ознаками, з неповторними інтонаціями не те, що вирізняються з-поміж інших, а й до сьогодні залишаються актуальною науковою проблемою, що потребує різних підходів.

Очевидно, що драматичну історію рецепції Івана Вишенського спричинили і його складна натура, й особливість написаного, й віддаленість у часі. І, попри те, що Вишенському щастило на перших вдумливих і глибоких дослідників (досить згадати І. Франка та М. Возняка), кожне покоління перечитує його по-своєму. Треба розуміти, що писання Вишенського, з огляду на їхні радикалізм і суголосність багатьох пізнішим процесам, охоче використовувала ідеологічна пропаганда, насамперед в антикатолицькому та соціальному

контекстах. Одначе від того значення Вишенського не зменшилося. Глибоке зіставлення його спадщини з характером діяльності Львівського братства переконує, що Вишенський не просто стояв на середньовічних позиціях, демонструючи складний процес адаптації середньовічних явищ до нового барокового стилю. Річ у тому, що в його особі українська література, ще здійснюючи перехід із раннього періоду до середнього, вже набувала ознак барокового синтезу, в чому переконують, зокрема, порівняння писань Вишенського з текстами Петра Скарги. Це дає підставу говорити про типологію раннього барокового дискурсу.

Якісно нове прочитання літературних пам'яток залежить від загального стану гуманітарного знання, а коли йдеться про Вишенського, то не лише про літературознавство, але так само і про релігію, філософію, історію. Переоцінка історіографічних формулювань чи зміна напряму дослідження – це той шлях, який відкриває перспективу поглибленого пізнання феномену цього письменника та його авдиторії – словом, творення літературного процесу. А водночас актуальним залишається і досвід багатьох попередніх прочитань, тлумачень, перекладів разом із цілим контекстом, у якому Іван Вишенський жив і писав.

Рекомендована література

1. Іван Вишенський. Твори. – Київ, 1986.
2. Франко І. Іван Вишенський та його твори // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1981. – Т. 30.
3. Паславський І. Писав мандрованець, якого звать Вишенським // Дзвін. – 1991. – № 1.
4. Грабович Г. Авторство й авторитет в Івана Вишенського // Грабович Г. З історії української літератури. – Київ, 1998.
5. Зема В. Середньовічна традиція слова, мови та книги в творах Івана Вишенського // *Medievalia Ukrainica: ментальність та історія ідей.* – Т. V. – Київ, 1998.
6. Ісіченко І., архиєп. Іван Вишенський і Львівське братство: літературні аспекти діалогу // ПРОСФОНІМА: Текст і контекст. Львівська медієвістика. – Вип. 4. – Львів, 2013.
7. Федорак Н. Конфесійне протистояння кінця XVI ст. у творах Герасима Смотрицького та Мішеля Монтеня // Біля джерел українського бароко. Львівська медієвістика. – Вип. 3. – Львів, 2010.
8. Дубініна К. Культурно-освітні обрії «Перестороги» // Біля джерел українського бароко. Львівська медієвістика. – Вип. 3. – Львів, 2010.
9. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
10. Ісіченко І., Архиєпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
11. Скарга П., о., ТІ. Про єдність Божої Церкви. Полемічні твори. – Харків, 2021.
12. Смотрицький М., архиєпископ. Апологія паломництва до східних країв. – Харків, 2020.

Тема 15. Життєвий і творчий шлях Мелетія Смотрицького. «Тренос», «Лямент на смерть Леонтія Карповича». Погляди на українське віршування.

Мелетій Смотрицький – один із найпопулярніших авторів I пол. XVII ст. І. Франко назвав його «комедіянтм стилю», хоча Мелетія Смотрицького легко пов'язати з трагізмом людини тієї епохи. Правдою було і те, й те.

Як людина, наділена особливою ініціативністю, Смотрицький своїми вчинками виразно демонстрував схильність до змін – перетворення дійсності. Зрештою, письменники-полемісти не раз нагадували своїм оптимізмом діячів Ренесансу. Польський дослідник А. Брюкнер порівнював Смотрицького зі Станіславом Оріховським за такими ознаками: впливовість слова, чуттєвість темпераменту, прагнення до переконання.

Драматизм долі Мелетія Смотрицького полягає в конверсії – зміні віросповідання, що призвело до втрати однодумців і нерозуміння тих, на кому йому найбільше розходилося. Написав чимало: крім «Треноса», «Верифікацію (виправдання) невинности», «Апологію переґринації до східних країв», віршовані тексти, граматику.

Джерела біографії: листування, панегірик, який виголосив на похороні Войцех Кортицький, полемічні твори, спрямовані проти Смотрицького та його творів. Біографом Смотрицького був Яків Суша, чия праця вийшла в Римі 1666 року. На «Тренос» відгукнувся Петро Скарга. Мелетія Смотрицького сприймали по-різному.

Освіта Мелетія – Остріг, Вільно, Мінськ, Ляйпциг, Нюрнберг, Вітенберг, знову Вільно. У листах до папи просив дозволу втаємничити свій перехід на унію.

Є різні підходи до творчості Смотрицького, зокрема «мітологічний», як у монографії С. Бабича «Мелетій Смотрицький у контексті раннього українського бароко» (Львів, 2009). Міт зводить усе до ідентичності, до сутності, а не до подібності. «Церква і віра, у його трактуванні, повинні були стати для православних русинів великою метафорою духовної держави. Тому своє етнічне становище він увиразнює через конфесійну і культурну ідентичність зі Сходом (Візантією, Грецією), через пошук прецедентів історичного існування українців та династичного зв'язку з першохрестителями Київської Русі (через давність походження)» (С. Бабич).

У «Верифікації невинності» сказано, що «не віра чинить Русина Русиним, Поляка Поляком, Литвина Литвином, а народження і кров руська, польська і литовська».

Рекомендована література

1. Українська поезія. Кінець XVI – початок XVII ст. – Київ, 1978.
2. Мелетій Смотрицький. Граматика. – Київ, 1979.
3. Яременко П. Мелетій Смотрицький. Життя і творчість. – Київ, 1986.
4. Бабич С. Модус містифікації в поезиці «Треносу» Мелетія Смотрицького // IV Міжнародний конгрес українців. – Київ, 2000.
5. Бабич С. Мелетій Смотрицький у контексті зрілого українського бароко. – Львів, 2009 (Львівська медієвістика. – Вип. 2).
6. Ушкалов Л. Мелетій Смотрицький: релігійна полеміка як чин себепізнання // Біля джерел українського бароко. Львівська медієвістика. – Вип. 3. – Львів, 2010.
7. Смотрицький М., архієпископ. Апологія паломництва до східних країв. – Харків, 2020.
8. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
9. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.

Тема 16. Літературна спадщина Кирила-Транквіліона Ставровецького: «Зерцало богослов'ї», «Євангеліє учительне», «Перло многоцінне». Історія рецепції Кирилових книг. Герменевтика, риторика та поетика.

Історичних документів про Кирила не так і мало порівняно з іншими українськими авторами кінця XVI – I половини XVII ст. Окремі згадки про нього є у «Хроніці Львівського братства», де зазначено, що від братства на зустрічі з царгородським патріярхом Єремією, що відбулась у Тернополі 1589 року, промовляв по-грецькому учитель Кирило. Серед матеріалів рукописного збірника з Бібліотеки Осолінських у Львові, які стосуються Кирила, – фрагменти промов у Скитському й Унівському монастирях, листи його та зі згадками про нього. Певну увагу Кирилові присвятив автор «Житія Йова Княгиницького» – монах Ігнатій із Любарова. Збереглися документи про перехід Кирила в унію та про його чернігівський період життя. А головне свідoctво його творчої особистості – видання та рецепція книг: «Зерцала богослов'ї» (1618), «Євангелія учительного» (1619), «Перла многоцінного» (1646).

Початок літературної біографії пов'язують із анонімною львівською «Просфонемою», якою в 1591 році вітали митрополита Михайла Рогозу у Львові. Припущення щодо Кирилового авторства цього твору висловив на початку XX ст. М. Возняк. Як одного з авторів «Просфонеми» трактував Кирила Г. Трунте, наголосивши на тих стильових ознаках, які згодом стали характерними для «Перла многоцінного».

Дослідників, зокрема й сучасних, цікавило насамперед Кирилове проповідництво. Велике значення для розуміння текстів Кирила мають книги, на яких він виростав, імена отців східної та західної Церков, на яких покликався у тлумаченні богословських проблем:

Василія Великого, Григорія Назіянського, Діонісія Ареопагіта, Августина Блаженного, Івана Золотоустого, Івана Дамаскіна.

Цілісного підходу до свого вивчення як явище риторичної традиції вимагає його «Перло многоцінне», що, з одного боку, оприявнює богословські проблеми, якими завжди переймався автор, а з іншого – переструктурує та підпорядковує їх новій єрархії цінностей: піднесеності почуттів, небуденному віршованому мовленню.

Рекомендована література

1. Маслов С. Кирилл-Транквилион Ставровецкий и его литературная деятельность. – Київ, 1984.

2. Трунте Г. Двомовні частини «Просфонемі». До проблеми авторства і створення львівського панегірика 1 лютого 1591 року / Пер. з нім. Д. Сироїд // ПРОΣΦΟΝΗΜΑ: Текст і контекст. Львівська медієвістика. – Вип. 4. – Львів, 2013.

3. Кирило Транквіліон Ставровецкий. Учителне Євангеліє / З церковнослов'янської пер. Б. Криса, Д. Сироїд, Т. Трофименко. – Львів, 2014.

4. Сироїд Д. Різдвяні проповіді Кирила Транквіліона Ставровецького: досвід прочитання // Біля джерел українського бароко. Львівська медієвістика. – Вип. 3. – Львів, 2010.

5. Трофименко Т. Релігійні конверсії кінця XVI – початку XVII ст. і творчість Кирила Транквіліона Ставровецького // Біля джерел українського бароко. Львівська медієвістика. – Вип. 3. – Львів, 2010.

6. Криса Б. Антропология Кирила Транквіліона Ставровецького // Українське літературознавство. – Вип. 81. – Львів, 2016.

7. Кирило Транквіліон Ставровецкий – проповідник Слова Божого. Львівська медієвістика. – Вип. 5. – Львів, 2017.

8. Богословський трактат Кирила Транквіліона Ставровецького «Зерцало Богословії» (Почаїв 1618): Факсимільне видання, транслітерація тексту і наукове дослідження / відпов. ред. В. Мойсієнко. – Львів, 2021 (Серія «Київське християнство», т. 24).

9. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.

10. Ісиченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.

Змістовий модуль 3. Література зрілого бароко.

Тема 17. Освітня реформа Петра Могили. Поезія науки й освіти. Барокове примирення античності і християнства. «Євхаристеріон» Софронія Почаського. Особливості композиції. Образ Петра Могили.

Тему зміни, зумовленої освітою, яка так чи так наявна у віршованих творах, почавши від острозьких віршів і львівської «Просфонемі», своєрідно розгорнуто у «Євхаристеріоні» Софронія Почаського: з'явилися нове видноколо, нове бачення, пов'язане з легітимізацією освітніх задумів Петра Могили. Що більше, кожна з наук, яку викладали в новій школі, постає як модель світу, рівнозначна з іншими науками, отже, з іншими моделями чи образами світу.

Київське «освітнє диво» давало підстави для дуже різних спостережень, зокрема і для характеру тієї самої реформи, особливостей українського бароко, способів навчання та виховання. У той чи той спосіб було спостережено різні ознаки твору, наприклад, ті, які дозволяють бачити його зв'язок зі середньовічною традицією – наповненість разом зі статичністю цієї моделі, що, виходячи з наміру становлення-утвердження порядку речей, повертає до середньовічного способу подання такої непорушності, яка, зрештою, настає внаслідок змін.

Зміни, які відбувалися, фактично, можна було би назвати зміною парадигм – античної на християнську. Відбувалася характерна транслокація – перенесення дії в часі, у просторі, а також – оскільки це так велично-несподівано-незбагнено – з дійсності у бік

метафізичності, коли все, що відбувається, зумовлено дією духовного закону, «народженістю згори» та проявлено завдяки людським зусиллям. Фактично, головну роль почав відігравати не просто «топос культури», а його сподівана поява, постання нового – київського – Олімпу. Можна припустити, що завершальний образ досвіду культури з'явився на основі й класичної освіти, і досвіду власної культури.

Рекомендована література

1. Кречотень В. Освітня реформа Петра Могили й утвердження бароко в українській поезії // Кречотень В. Вибрані праці. – Київ, 1999.
2. Пилип'юк Н. Перший панегірик Києво-Могилянської школи: його зміст та історичний контекст // Записки НТШ. – Т. 224. – Львів, 1992.
3. Студинський К. Три панегірики XVII віку // Записки НТШ. – Т. 12. – Львів, 1912.
4. Нічик І. Петро Могила в духовній історії України. – Київ, 1997.
5. Шевченко І. Багатоликий світ Петра Могили // Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. – Львів, 2001.
6. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
7. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
8. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.
9. Федорак Н. Вінець і вирій українського бароко. Сім наближень до Григорія Сковороди. – Харків, 2020. – С. 101–139.

Тема 18. Теорія літератури в Києво-Могилянській академії. Київська поетика 1637 року, поетика Теофана Прокоповича (1709), поетика Митрофана Довгалевського «Сад поетичний» (1736–1737).

Якщо говорити про розвиток, то в його основі – антична та ренесансна теорія літератури: «Поетика» Аристотеля (жанрово-родова система, науковий аналіз мистецьких форм), «Послання до Пісонів» Горація (поет говорить під впливом Божественного натхнення), далі ренесансні автори Скалігер, Яків Понтана, Мацей Скарбевський. Ренесансна теорія літератури спиралася на діяльність *homo faber* – людини-творця.

Дефініція та приклади, однозначне трактування мистецьких форм.

Т. Прокопович писав у своїй «Поетиці»: «Я вважаю, що якщо розглядати лише природу (не кажучи про таємні Божі щедроти), то першим творцем поезії було людське почуття любові».

Рекомендована література

1. Сивокінь Г. Давні українські поетики. – Харків, 2001.
2. Маслюк В. Латиномовні поетики й риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – Київ, 1983.
3. Трофимук М. Антична теорія словесності в поетиках Києво-Могилянської академії XVII–XVIII ст. // Радянське літературознавство. – 1989. – № 4.
4. Трофимук М. Барокові тенденції курсів словесності Києво-Могилянської академії // Українське бароко. Матеріали I конгресу МАУ. – Київ, 1993.
5. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
6. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
7. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
8. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.

Тема 19. Поезія в Києво-Могилянській академії. Літературні традиції Києво-Могилянської академії. Вірші Івана Величковського, Антонія Радивиловського, Дмитра Туптала, Лазаря Барановича.

Рекомендована література

1. Іван Величковський. Твори. – Київ, 1972.
2. Українська поезія. Середина XVII ст. – Київ, 1992.
3. Колосова В., Кречотень В. До питання про життя і творчість Івана Величковського // Величковський І. Твори. – Київ, 1972.
4. Криса Б. Від риторики до нормативної поетики // Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII–XVIII століть. – Львів, 1997.
5. Чижевський Д. Український літературний барок: Нариси. – Харків, 2003.
6. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
7. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
8. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
9. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.
10. Дмитро Туптало у світі українського бароко: Збірник наукових праць. [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 1]. – Львів, 2007.

Тема 20. Барокова проповідь. Проповіді Лазаря Барановича, Йоаникія Галятовського, Антонія Радивиловського.

Рання барокова проповідь: крім Кирила Ставровецького, були відомі вже о. Леонтій Карпович, о. Захарія Копистенський (1624), о. Ігнатій Оксенович-Старушич.

Загальні ознаки, зумовлені нагодою і талантом: Захарія Копистенський ділив свою проповідь на вступ і на 4 частини. Алегоричне тлумачення одяжі на основі цитати з Книги Буття: «Це ми знайшли. Пізнавай, чи одяга твого сина, чи ні» (брати Йосифа до батька). Щедре насичення тексту не лише біблійними прикладами, але й античними мікросюжетами.

Проповідь зрілого бароко.

О. Йоаникія Галятовський. «Ключ розуміння» (1659). Видання містило 32 проповіді: на Господні свята і Богородичні. Додано «Науку, або Спосіб зложення казання». Це вже був підсумок техніки барокової проповіді. З 1640-их років Галятовський регулярно звертався до цього жанру. Проповідував на Волині, потому на Поліссі, з 1650 року викладав риторику в Києво-Могилянській академії. Доповнював і перевидавав: у Києві (1660), у Львові (1663, 1665), у Москві (1669, а заборонено – 1690), в Бухаресті румунською мовою (1678).

Взірці проповідей для священників: тим ключем собі двері одімкнути.

Західне вчення про 4 сенси Святого Письма: літеральний, моральний, алегоричний, анагогічний. Приклад – Єрусалим: 1) юдейська столиця, де було розп'ято Христа; 2) побожна душа, в якій мешкає Христос – Цар слави, подібно як мешкали там юдейські царі; 3) Церква, що воює з трьома ворогами душі: світом, тілом, дияволом; 4) Церква, що тріумфує та перебуває на небі.

Найбільш продуктивне алегоричне тлумачення образів. Цінували несподіваність інтерпретації, сполучення позірно несумісних понять. Багато прикладів зі Святого Письма, з фолкльору, часто подавав тлумачення простою мовою.

«Наука о зложенню казання» – перший в українській науці трактат із гомілетики. Автор зачіпав проблеми композиції, вибору теми, ерудиції проповідника, засобів зацікавлення слухачів («усе собі нотувати й апліковати»).

Три частини: ексордіум, нарація, конклюдія. Єдність предмета, думки чи теми, повнота і співмірність частин.

Лазар Баранович. «Меч духовний» (1666). Складна гравюра на обкладинці. Антиісторично трактував спадкоємність влади московського царя та київських князів.

Метафора меча – зі сюжету, коли хапали Христа, а Петро відітнув одному з воїнів вухо: не такий меч, як Петрів.., сей меч як глагол духовний паче потребує вуха (щоби слухати). Тексти розраховано на освіченого. Бароковий концептизм, алегореза – двоступеневе прочитання: дослівне та приховане. Багато повторів, членування, анафор.

«Труби словес проповідних». На календарні свята, на дні пам'яті святих.

Антоній Радивилівський. Проповідував із 1650-их років. Намісник Києво-Печерської лаври з 1671 року, з 1683 року – ігумен Пустельно-Микільського монастиря.

«Огородок Марії Богородиці» (1676) – сад як алегорія самої Богородиці, як ідеальний простір для людських талантів. Понад 130 проповідей. Часто по кілька версій. Ряснота прикладів.

Володимир Крекотень – дослідник Антонія Радивилівського – поділяв приклади на дві групи: казуси (легенди, анекдоти) і фабули (фацеції, міти, казки, байки, диспути).

«Вінець Христов» (1688). Недільні проповіді. Також посвяти: і Христові, й московським царям. 115 проповідей.

Рекомендована література

1. Біда К. Іоанікій Галятовський і його «Ключь Разум.:нія» // Пам'ятки української літератури і мови XVII ст. – Ч. 1. – Рим, 1975.

2. Іоанікій Галятовський. Наука о зложенні казанья // Пам'ятки української літератури і мови XVII ст. – Ч. 1. – Рим, 1975.

3. Ушкалов Л. Світ українського бароко. – Харків, 1994.

4. Яковенко Н. У пошуках Нового неба: Життя і тексти Іоанікія Галятовського. – Київ, 2017.

5. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.

6. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.

7. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.

8. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.

Тема 21. Літературна спадщина Дмитра Туптала. Біографія Дмитра Туптала. Жанрова система. «Життя святих». Історія ідеї написання «Четьїх-Міней» і її втілення. Жанри життя та пам'яті. Вірші Дмитра Туптала.

Рекомендована література

1. Дмитро Туптало у світі українського бароко: Збірник наукових праць [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 1] / Упор. Б. Криса. – Львів, 2007.

2. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.

3. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.

4. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.

5. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.

6. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.

7. Туптало Д. Життя Святих (Четьї Міней). – Т. I–XII. – Львів, 2005–2014.

Тема 22. Барокова драма: джерела, жанрові різновиди (історична драма, містерія, драма-міраклъ, мораліте, інтермедія). Авторська й анонімна драма.

Репертуар українського шкільного театру: декламації та діалоги, досценічна драма, різдвяна, великодня драми; житійна, або агіографічна, драма, повчальна (мораліте), історична драма.

Драма має давні традиції: драматична форма повчань отців Церкви, у нас – фактично, від Кирила Турівського; драматична форма в літургійній практиці, у простому середовищі (інтермедії).

Різний відлік: 1619 – інтермедії до драми Якуба Гаватовича.

«Розмишляє...» Йоанікія Волковича. Дійові особи (алегоричні постаті): три Душі, Милість Божа, десять ангелів-Вісників, Розум, Пам'ять, Воля, Тріюмф, Хрест, Копіє, Палиця, Гвоздіє, Душа побожна. Зміст.

Барокова готика.

Андрій Скульський. Вірші з трагедії «Христос Пасхон» Григорія Богослова (1630). Богородиця під хрестом.

Загалом, драма – явище західне. Значною мірою пов'язана зі школою як один зі способів навчання. Частиною драми часто ставали диспути. Л. Білецький описував, як вулицями Кракова чи Вільна рухалися колісниця, прикрашені квітами та написами, на колісницях – постаті-алегорії, химерні костюми, пишні вірші.

Від досценічної драми – до сценічної. Початок театру. Загальний осуд театру прокотився, за спостереженням В. Перетца, в Польщі в 1560–1579 роках. Іван Вишенський засуджував «новомодні вистави» (1596, 1606). Збереглася вертепна скринька (кадовб) із 1591 року зі Львова.

Теорія драми в Києво-Могилянській академії. У курсі поетики: 5 дій, у кожній – до 10 актів, у кожному акті – найбільше 3 особи, починалося з прологу. Перша дія – алегоричні чи символічні сцени, могли бути німі чи, навпаки, з музичним супроводом. Кожну дію закінчував виступ хору. Зрештою, так було прийнято на Заході.

Отже, ще про жанри. Містерія – з грецької «таємниця, таїнство» – драма на біблійний сюжет: різдвяна та великодня. Міраклъ (*mirakulus* – чудо) – про життє святого та про чудеса. Мораліте – повчальна драма.

Джерелами драм часто ставали біблійні сюжети, життє, апокрифи, рідше – історичні події.

Драма була тісно пов'язана зі світобаченням, із християнським образом світу:

1. Світ як театр – театр як світ: небо (рай – сад із огорожею, в раю – Бог, славний гетьман, але рай – це й місце гріхопадіння), земля, пекло.

2. Бароковий театр – це і завершальна стадія розвитку цієї епохи.

3. Рівні (реєстри бароко) – поважні дії та розважальні – інтермедії.

4. Образи-алегорії, образи-символи, видовищність, піднесена до абсолюту.

5. Видовищність як принципово нову категорію декларували зі сцени.

Барокові драми: «Олексій, чоловік Божий» (1673), походить зі «Життє святих» Петра Скарги; Дмитро Туптало. «Комедія на Успеніє Богородиці» (1677), «Комедія на день Родження Христова» (1702), житійна драма «Ростовское дійство»; анонімна «Милість Божа»; «Володимир» Теофана Прокоповича (1705), на честь І. Мазепи, який відвідав академію 3 липня; Андрій Горка. «Йосиф Патріярха» (1708, в академії); Григорій Кониський. «Воскресеніє мертвих» (1747).

Рекомендована література

1. Франко І. Слово про збурення пекла. Українська пасійна драма // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1982. – Т. 37.

2. Білецький Л. Українська драма. – Львів, 1922.

3. Сулима М. Сюжетні схеми української шкільної драми // Слово і час. – 1994. – № 1.

4. Софронова Л. Поетика славянського театру XVII – першої половини XVIII в.: Польща, Україна, Росія. – Москва, 1981.

5. Софронова Л. Київський шкільний театр: поетика обряду і поетика драми // Українське бароко. Матеріали I конгресу МАУ. – Київ, 1993.

6. Софронова Л. Український старовинний театр / перекл. з рос. Н. Федорака. – Львів, 2004.

7. Українська література XVII ст. – Київ, 1987.
8. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1992.
9. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
10. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
11. Ісіченко І., Архиепископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
12. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.

Тема 23. Барокова історіографія. Рецепція історичних подій в українській літературі XVII–XVIII ст. «Історичні» вірші середини XVII ст. Історична проза. Документальна основа козацьких літописів і прийоми літературних містифікацій.

Відновлення літописної традиції. Джерела – різні: давня історія – за староруськими літописами; нові часи – на підставі записів попередників, документів, спогадів сучасників, власних спостережень. Чужоземні джерела. Хроніки М. Бельського, М. Стрийковського.

Розвиток історично-мемуарної прози від окремих монастирських, місцевих літописів, реєстрів до широких синтетичних напівнаукових-напівлітературних праць.

Густинський літопис (1623–1627). Передмова до читача: «Автори сеї хроніки руської, хоч і були людьми смертними, дбали про те, щоб передати історичну пам'ять».

У 1670 році його переписав єромонах Густинського монастиря (біля Прилук) Михайло Лосицький. Автор – невідомий. Була думка, що цим автором міг бути Захарія Копистенський. У передмові М. Лосицький писав, що кожна людина має природжену любов до батьківщини, й автори цієї хроніки хотіли, щоби майбутні покоління знали про події минулого, тому вони це минуле описали. Радив після прочитання передати «юнійшим». Тут використано «Повість временних літ», Київський і Галицько-Волинський літописи, Києво-Печерський патерик, твори Мелетія Смотрицького, а також праці грецьких хроністів, польських істориків.

Також були Підгорецький, Межигірський, Крехівський, Добромільський літописи.

Світські крайові літописи: Львівський (1339 – кін. XVII ст.), Острозький (1500–1636), Хмельницький (1636–1649); літопис Якіма Єрлича; Чернігівський літопис (1591 – кін. XVII ст.), «Синопис» (надрукований 1671 року) – дуже популярний. Історія – від найдавніших часів. Про ідолів, бо язичництво збереглося «до цього часу». Проте нема і згадки про національно-визвольну війну.

Загалом намагалися бути об'єктивними, точними та послідовними козацькі літописці. Літописи Самовидця, Г. Граб'янки, С. Величка стали, за словами І. Франка, «грандіозною реконструкцією козащини».

Рекомендована література

1. Самійло Величко. Літопис: У 2 т. / Переклав з книжної української мови В. Шевчук. – Київ, 1992.
2. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.
3. Білецький О. Козацькі літописи // Білецький О. Зібрання праць: У 5 т. – Т. 1. – Київ, 1959.
4. Величенко С. Володарі і козаки: замітки до проблеми історичної легітимності і тягlosti в українській історіографії XVII–XVIII ст. // *Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей.* – Т. 1. – Київ, 1992.
5. Соболев В. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. – Донецьк, 1996.
6. Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI–XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище). – Київ, 2005.
7. Літопис Самовидця. – Київ, 1971.

8. Літопис Григорія Грабянки. – Київ, 1992.
9. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
10. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
11. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
12. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.

Тема 24. Творча спадщина Климентія Зіновіїва: соціальна функція його віршів, бароковий каталог ремесел. Українське низове бароко. «Сміховий світ» мандрованих дяків. Основні жанри школярської гумористики та характерні явища її розвитку.

Рекомендована література

1. Климентій Зіновійв. Вірші Приповісті посполиті. – Київ, 1971.
2. Франко І. Історія української літератури. Часть перша // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 40.
3. Колосова В. Климентій Зіновійв. – Київ, 1964.
4. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.
5. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
6. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
7. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
8. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко.
9. Житецький П. Вибрані праці: Філологія. – Київ, 1987.
10. Пехник Г. Школярські вірші XVII–XVIII ст. як явище українського низового бароко // Медієвістика. Збірник статей. – Вип. 1. – Одеса, 1998.

Змістовий модуль 4. Література пізнього бароко, класицизму та сентименталізму.

Тема 25. Творчість Семена Климовського. Постать Семена Климовського й українська літературна традиція. Християнські мотиви у книжці «О правосудію». «Богогласник». Антологія релігійної поезії XVIII ст. Принципи укладання. Жанрові різновиди. Історія та проблематика дослідження «Богогласника».

Рекомендована література

1. Нудьга Г. Семен Климовський. Козак, філософ, поет. – Львів, 1999.
2. Пашук А. Семен Климовський – український мислитель XVIII ст. // Філософська думка. – 1971. – № 4.
3. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
4. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
5. Ісіченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
6. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.
7. Франко І. Наші коляди // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1980. – Т. 28.
8. Франко І. Духовна й церковна поезія на Сході та на Заході. Вступ до студій над Богогласником // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39.

9. Возняк М. Матеріали до історії української пісні і вірші // Українсько-руський архів. – Т. IX–XI. – Львів, 1914–1916.

10. Щурат В. Із студій над почаївським «Богогласником». Квестії авторства і часу постання деяких пісень. – Львів, 1908.

11. Гнатюк О. Українська духовна барокова пісня. – Варшава–Київ, 1994.

12. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.

13. Культуротворча місія Почаївського василіянського монастиря. Збірник наукових статей. – Харків, 2018. – 231 с.

Тема 26. Григорій Сковорода. Філософська проза. Українські попередники Сковороди у філософії та в літературі. Співвідношення поезії та філософії. Основні теми й мотиви. Філософська проза Григорія Сковороди: жанрові різновиди. «Сад божественних пісень» Г. Сковороди. Біблійні джерела. Багатозначність і невичерпність сенсу як засадничі принципи поетичного мислення.

Народження, навчання.

Праця в Переяславській колегії, конфлікт із єпископом через курс поетики.

Нестатки та невибагливість.

Учитель Василя Томари, конфлікт.

Знов у Переяславі, знов у Томари.

«У чернецтві бачив похмуре гніздо скованих пристрастей, які душать буття. Одруження, хоч схвалюване природою, все ж не було приємним для його безжурного характеру»; «не вибравши собі жодного стану, він твердо поклав на своєму серці прикрасити своє життя стриманістю, задоволенням малим, цнотливістю, смиренням, працелюбністю, терпінням, добродушністю, простотою манер, щирістю, облишити всі суєтні намагання, всі турботи надбання майна, всі труднощі надмірностей» (М. Ковалинський).

Сон у Ковряях 1758 року – образ суєти, характерний для всіх станів.

У харківській колегії – 1759 р. Працював із успіхом, але знову порада прийняти чернецтво.

Оселився в околицях Білгорода. Знов у Харкові, прийшов до колегії познайомитися з племінником NN. То і був М. Ковалинський. «Сковорода стверджував, що в усіх тих мужів (Марк Аврелій, Тит, Сократ, Платон) діяв вишній дух, тому вони заслуговують не на осуд, а на пошану та наслідування в любові до істини, і якщо Бог – істина, то вони були вірні слуги його» (М. Ковалинський).

Сковорода викладав синтаксис і грецьку мову. Конфлікт середовища та Сковороди. Сон М. Ковалинського про святих мучеників: Ананія, Азарія, Мисаїла (їхні імена на небі написано по складах, а вогненні літери падали на Сковороду). Деякі падали й на Ковалинського, і це породжувало полегкість, радість. І старий священник витлумачив сон, що треба слухати Сковороду. І сон приніс довір'я.

То були ті самі отроки з пісні Івана Дамаскина, яку любив співати Сковорода – золотий образ на Деїровому полі (Книга пророка Даниїла, 3).

«Блаженний, хто святість серця, тобто щастя своє, закрит не ризою, а волею Господньою» (Г. Сковорода) – в Києві. Про театр і про ролі.

У 1766 році – курс «Вступні двері до християнської доброчесности» для молодого шляхетства Харківської губернії. Єпископ білгородський вважав це втручанням у права Церкви, бо курс був нетрадиційним. Сковорода відповів: «Дворянство відрізняється одягом від народної черні та монахів. То чому ж йому не мати й відмінних поглядів про те, що треба йому знати в житті?»

Його обвинувачували то в маніхействі (бо ганив споживання м'яса та вина), то в мізантропізмі, бо уникав людей, то у богохульстві (бо називав шкідливими срібло, золото, дорогий одяг, а їх створив Бог). Сковорода не хотів, аби цим наклепам повірили простодушні серця, тому пояснював свої погляди.

У 1770 році Дух наполегливо велів відбутися з Києва (починався мор). В Охтирці зрозумів, що його попередив Бог, – пережив радісне потрясіння: вранці в саду «цілий світ щез переді мною; лише почуття любові, благонадійности, спокою, вічності оживляло моє існування».

Північні молитви, боротьба зі самим собою.

Богомислення – як найдостойніше принесення молитви Богові, пошук істини чистим серцем. «Устаньте, ліниві й завжди донизу схилені розуму мого помисли! Підніміться й вознесіться на гору вічності!» «Небо та пекло борються в серці мудрого, і чи може він бути бездіяльний, без справ, без подвигу, без користі людству?»

Розмова з М. Ковалинським про Святе Письмо: «Багато... роблять наклеп, начебто я відкидаю історію Старого та Нового Завітів, тому що визнаю і сповідаю в ній духовний розум, відчуваю Богом писаний закон і добачаю сутне через буквальний зміст. Я доповнюю цим історію, а не руйную, бо як тіло без духу мертво, так і Святе Письмо – без віри; віра ж є звістка невидимих». «Я навчаюся з історії (про Аарона-первосвященника, котрий кинув у вогонь золотого тільця), що людське серце не може бути без вправи та що коли від нього віддаляється священна думка, поняття істини, дух розуму, то воно відразу впадає в підлі заняття, не гідні його високого роду, й шанує, величає, обожнює мерзенне, нікчемне, суєтне». «Бо що ж просте, як не дух?» «Що складне, якщо не плоть, історія, зовнішність?» «Та ці історичні християни, обрядні мудреці, буквальні богослови, люди, котрі не мають духу, хулять те, чого не розуміють».

Про смерть: минає образ цього світу і, наче сон того, хто прокинувся, зникає.

Сковорода – увінчаний знаменами істини, й ті, що ходять, обвішані знаменами спокус, у масках істини.

Рекомендована література

1. Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. – Київ, 1992.
2. Ерн В. Життя і особа Гр. Сковороди // До світла. – 1923. – Ч. 2. / Переклав з російської Є. Маланюк.
3. Криса Б. Текст і світ // Пересотворення світу. Українська поезія XVII–XVIII століть. – Львів, 1997.
4. Ковалинський М. Життя Григорія Сковороди // Сковорода Григорій. Повне зібрання творів. – Київ, 1973.
5. Сковорода Г. Повне зібрання творів. – Київ, 1973.
6. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / за ред. проф. Л. Ушкалова. – Харків, 2010.
7. Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди. – Варшава, 1934.
8. Товкачевський А. Григорій Савич Сковорода. Світовідчування // Українська хата. – 1913. – Ч. 4, 5, 6.
9. Ушкалов Л. Григорій Сковорода і антична культура. – Харків, 1997.
10. Федорак Н. Вінець і вирій українського бароко. Сім наближень до Григорія Сковороди. – Харків, 2020.
11. У пошуках єдиної основи: Метафізичний спектр українського письменства XI–XVIII століть: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 6.]. – Львів, 2020.
12. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.
13. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
14. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
15. Ісиченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
16. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.
17. СковороДАР. Життя, творчість, спадок: збірка творів / укл. Н. Федорак; пер. з давньоукраїнської Н. Косенко, Н. Федорака. – Харків, 2022.

Тема 27. «Історія Русів»: образ української історії. «Історія Русів» – підсумки розвитку барокової історіографії. Проблема авторства. Способи викладу. Образ української історії. Жанрово-стильові риси.

Проблематика дослідження. Близькість до літописної традиції.

Проблема ідентичності. На думку М. Скринника, функція цього твору – «Розбудити народ як націю та змусити його повірити в своє призначення і місце в історії».

Це й літопис, і політичний памфлет, й історичний епос, який розповідає про «абсолютне минуле», яке наявне в теперішньому й у майбутньому. Як історичний епос не передбачає автора, бо відсторонений від його особи. Вихідні моменти:

- 1) з праджерел;
- 2) козацтво як руське лицарство;
- 3) козаки шляхетні за природою;
- 4) збереження самобутності – це утвердження відданості Творцеві;
- 5) самодостатність Малоросії як єдиної та прямої спадкоємиці Русі. З акцентом на тому, що народ був від віків вільний, ні від кого не залежний і ніким не завойований;
- 6) структуру нації, базовану на споконвічних народних звичаях, розглянуто у вертикальному й у горизонтальному вимірах. Це – шляхетство (лицарство – козаки з роду та з породи), духівництво (також лицарство), поспільство (купці, міщани, вільні миряни).

«Стало на часі витворити таку оповідь-діалог, яка передбачала б однакове життєбачення автора, читача та героїв оповіді, бо всіх їх об'єднує одна й та сама правда». Подвижництво князів-державників України-Русі, котрі, злучивши свою державу з державою Литовською, не лише зберегли недоторканими права та звичаї руські, але і сприяли їх запровадженню на всіх землях литовських «разом із письменами або грамотою руською».

Неперехідні цінності:

- минуле – джерело та початок усіх цінностей;
- правда виражає порядок життя;
- кривда – порушення життєвого порядку.

Смерть як безчестя (з боку підступних ворогів – заманити і знищити). Проте слід не ухилятися від смерти, а з честю її прийняти.

Правда як критерій легітимності.

Єдність духовної, церковної та політичної старовини. З погляду історичної науки, це – мітологізована інтерпретація, яка має за мету легітимізацію (обґрунтування) історії власного народу та національної ідентичності.

П. Куліш: «Чужі зазіхачі, прийшовши на нашу землю, зробили з руського народу народ-хохол, а московські книгогризи, бачачи таке нечестя до давньої руської землі, почали доводити народу-хохлу, що на білому київському піску помітно сліди північно-російських личаків».

Отже, «Історію Русів» спрямовано на донесення до народу Правди, що виражає автентичний для українського світу порядок життя, вертикальну структуру життєвого світу нації як сфранкізованого соціального організму, де кожна зі соціальних сфер виконує природно властиву їй функцію. Народ упізнає правду через Слово, яке містить сенси, засвідчені історичною пам'яттю: правда не потребує жодного доведення, бо вона абсолютна, неперебутня, свята (це – на противагу раціоналістичному наративу, спрямованому на доведення істини як протилежності фальші). В «Історії Русів» усе, що цінне, потрактовано як справедливе, бо передане через Слово. Ця фактологічність своєрідна, незмінна в тому сенсі, що виражає чесноти, які сповідує кожен представник нації та всі разом (ми): честь, славу, мужність, шляхетність, справедливість, які походять від найпершого князя Роса, Яфетового внука. Ці чесноти справіку дарував Бог.

Абсолютне минуле має здатність існувати крізь час. Правда визволяє.

«Малоросія – нова назва Русі, тоді як Московщина, ламаючи міждержавну угоду та спекулюючи на єдиновірстві двох народів, неправдами колонізувала Русь».

В «Історії Русів» абсолютне минуле – це сарматський міт, яким підкреслено нерозривну історичну тяглисть козацького народу від Русі до України «малоросійської», тобто

- 1) первісна структура спільноти є перманентно сталою в часі;
- 2) твір звеличує всіх наступних достойників нації, котрі своїми вчинками (подвигами, мужністю) виявляють причетність до «найпершого» народу;

3) цей наратив протиставляє козацькому народу два сусідні народи: «єдинокровний» польський і «єдиновірний» російський.

Рекомендована література

1. «Історія Русів. – Київ, 1991.
2. Шевчук В. Про давню українську прозу, зокрема про літописи // Слово і час. – 1993. – № 10.
3. Шевельов Ю. «История русов» очима мовознавця // Збірник на пошану проф. Олександра Оглоблина. – Мюнхен, 1956.
4. Франко І. Наливайко в мідянім биці: Причинок до спроб легенди. Науковий збірник присвячений проф. Михайлові Грушевському. – Львів, 1906.
5. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995.
6. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.
7. Дзира Я. «Історія Русів» – видатна пам'ятка української історіографії: нові дані про її автора // Автопортрет нації. – Київ, 1997.
8. Мишанич Я. «Історія Русів»: історіографія, проблематика, поетика. – Київ, 1999.
9. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.
10. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
11. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
12. Ісиченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
13. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.

Тема 28. Василь Григорович-Барський і його «Мандри по Святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік». Нова версія української паломницької прози: белетризація стилю, психологізм викладу.

Рекомендована література

1. Григорович-Барський В. Мандри по Святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік. – Київ, 2000.
2. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 41.
3. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Кн. 2. – Львів, 1994.
4. Чижевський Д. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
5. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
6. Ісиченко І., Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
7. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.
8. Білоус П. Мандрівка до цілющих джерел // Григорович-Барський В. Мандри по Святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік. – Київ, 2000.
9. Білоус П. Василь Григорович-Барський: життя як мандрівка. Київ, 2021.

Тема 29. Український класицизм. «Енеїда» Івана Котляревського та її епігони.

Особливості функціонування українського класицизму в українській літературі. Заперечення складної системи естетичних ідеалів бароко, спорідненість із ренесансом, античністю. Основний естетичний ідеал класицизму – «краса» і «величне». Раціоналізм, нормативність, сувора регламентація мистецтва та літератури, установлення вічних та непорушних правил і законів. Закон «трьох едностей» у драматургії. Теорія трьох стилів,

вимога ясності і чистоти, афористичності мови. Ієрархія жанрів: епопея, трагедія, дидактична поема, ода, байка, сатира. Жанри «низькі» та «високі». Особливості українського класицизму, орієнтація переважно на «низькі» жанри (здебільшого в поезії). Хронологічні межі українського класицизму, його найвидатніші представники.

Творча біографія Івана Котляревського, його світоглядні засади й участь у суспільному та культурному житті України. Робота над «Енеїдою», особливості видання твору (1798–1842). Поняття «бурлеск» і «травестія», поетика бурлескно-травестійного твору у зв'язку з жанровими характеристиками «Енеїди» як бурлескно-травестійної поеми. Патріотизм, соціальна тенденційність, народність, оптимізм твору, художні засоби поеми. Природа сміху в «Енеїді». Фольклоризм поеми як один із атрибутів художнього реформаторства І. Котляревського. Мовне багатство. Історико-літературне значення «Пісні на Новий 1805-й год пану нашому і батьку нашому князю Олексію Борисовичу Куракіну». Моменти спільності з «Енеїдою».

«Енеїда» і «Пісня на Новий 1805-й год» як зразки жанрів і норми стилю української поезії 1810–30-их років. У руслі традицій «Енеїди». Розробка змісту, модифікації фабульної, сюжетної основи, система образів у поемі П. Білецького-Носенка «Горпинида, чи вхопленая Прозерпина» (1818), поема С. Александрова «Вовкулака» (1848), з її звертанням до етнографічного матеріалу, «Вечорниці» П. Кореницького (30–40-ві роки) як зразок розважального гумору. Поема Я. Кухаренка «Харко, запорозький кошовий» (початок 1840-их років), історичне наповнення твору. Переспів старогрецької пародії «Батрахоміомахія» в поемі К. Думитрашка «Жабомишодраківка» (1859). Відступ від бурлескних засобів у творах П. Писаревського («Стецько») та М. Макаровського («Наталя», «Гарасько»). Розвиток жанру оди. Ранні наслідування «Пісні...» І. Котляревського. Антикріпосницьке спрямування, вимога рівності народу і панів перед законом, апелювання до Бога, вимога гуманного ставлення до селян. Творчий розвиток традицій І. Котляревського, спад бурлеску в мові твору.

Рекомендована література

1. Бондар М. Діалог з історичним часом: формування нової української літератури // Київська старовина. – 1999. – № 5.
2. Бондар М. Нова українська література. – Київ, 2003.
3. Бурлеск і травестія в українській поезії першої половини ХІХ ст. – Київ, 1986.
4. Грабович Г. Семантика котляревщини // Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка. – Київ, 2003.
5. Гундорова Т. Повернений Рим, або «Енеїда» Котляревського // Сучасність. – 2000. – № 4.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995.
7. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990.
8. І. П. Котляревський – перший класик нової української літератури: Зб. наук. статей: У 2 ч. – Полтава, 1998.
9. Історія української літератури (перші десятиріччя ХІХ століття) / За ред. Хропка П. П. – Київ, 1992.
10. Історія української літератури ХІХ ст.: У 3 кн. / За ред. М. Яценка. – Київ, 1995. – Кн. 1.
11. Історія української літератури ХІХ ст.: У 2 кн. – Київ, 2005. – Кн. 1.
12. Козак С. Український преромантизм (джерела, зумовлення, контексти, витоки). – Варшава, 2003.
13. Микитенко Ю. Антична спадщина і становлення нової української літератури. – Київ, 1991.
14. Нахлік Є. Творчість Івана Котляревського. – Львів, 1994.
15. Неборак В. Перечитана «Енеїда»: Спроба сенсового прочитання «Енеїди» Івана Котляревського на тлі зіставлення її з «Енеїдою» Вергілія. – Львів, 2001.
16. Федорак Н. На переправі українського письменства, до 200-річчя виходу «Енеїди» Івана Котляревського // Дзвін. – 1998. – № 4. – С. 115–118.
17. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року // Франко І. Твори: У 50 т. – Т. 41. – Київ, 1984.

18. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994.

Тема 30. Драматургія І. Котляревського. Побутово-етнографічна драматургія.

І. Котляревський – зачинатель української драматургії першої половини ХІХ ст. Зв'язок драматургії І. Котляревського з традиціями української драматургії і театру. Особливості жанру «Наталки Полтавки» (1819). Характер драматичного конфлікту в творі, система образів-персонажів. Сценічне життя п'єси. Опера М. Лисенка «Наталка Полтавка» (1889). «Москаль-чарівник» (1819) – перший водевіль української драматургії першої половини ХІХ ст. Жанр, образи, персонажі. Морально-етичні та суспільно-політичні питання у водевілі.

У руслі традицій «Наталки Полтавки»: «опери» П. Котлярова «Любка, або сватання в селі Рихмах» (1835), Я. Кухаренка «Чорноморський побит» (1836), С. Писаревського «Купала на Івана» (1838), К. Тополинського (Тополі) «Чари» (1834). «Історична комедіо-опера» К.-А. Гейнча «Поворот запорожців з Трапезунда». «Побут Малоросії в першу половину ХVІІІ століття» Р. Андрієвича. Перші твори галицької драматургії (І. Озаркевич, Р. Мох). Становлення водевілю (С. Петрушевич, І. Озаркевич, В. Гоголь, Г. Квітка-Основ'яненко).

Рекомендована література

1. Бондар М. Діалог з історичним часом: формування нової української літератури // Київська старовина. – 1999. – № 5.
2. Бондар М. Нова українська література. – Київ, 2003.
3. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка. – Київ, 2003.
4. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995.
5. Жулинський М. Слово і доля: Українські письменники ХІХ–ХХ ст.: Навч. посібник. – Київ, 2002.
6. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990.
7. І. П. Котляревський – перший класик нової української літератури: Зб. наук. статей: У 2 ч. – Полтава, 1998.
8. Іван Котляревський проти: Полтавський батл / [упоряд., автор передм. і комент. Р. Чопик]. – Львів, 2019.
9. Івашків В. Українська романтична драма 30–80-х років ХІХ ст. – Київ, 1990.
10. Історія української літератури (перші десятиріччя ХІХ століття) / За ред. Хропка П. П. – Київ, 1992.
11. Історія української літератури ХІХ ст.: У 3 кн. / За ред. М. Яценка. – Київ, 1995. – Кн. 1.
12. Історія української літератури ХІХ ст.: У 2 кн. – Київ, 2005. – Кн. 1.
13. Козак С. Український преромантизм (джерела, зумовлення, контексти, витоки). – Варшава, 2003.
14. Нахлік Є. Творчість Івана Котляревського. – Львів, 1994.
15. Сулима М. «Наталка Полтавка» й українська драматургія ХVІІ–ХVІІІ ст. // Київська старовина. – 1998. – № 5.
16. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року // Франко І. Твори: У 50 т. – Т. 41. – Київ, 1984.
17. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994.
18. Шамрай А. «Наталка Полтавка» І. Котляревського // Шамрай А. Вибрані статті і дослідження. – Київ, 1963.

Тема 31. Розвиток української байки. Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка, Левко Боровиковський.

Зв'язок літературно-естетичних настанов П. Гулака-Артемівського зі засадами античної та світової байки. Новаторство байкаря у зв'язку з розвитком жанру в українській літературі. Функція утвердження, висміювання та заперечення у байці П. Гулака-

Артемівського. Різновиди жанру байки в доробку письменника. П. Гулак-Артемівський та І. Красицький.

Перекладацька інтерпретація в доробку П. Гулака-Артемівського. Видавнича діяльність, співпраця з періодичними виданнями.

Байкарська традиція в Україні й байки Є. Гребінки. Тематична спрямованість байок. Зображення естетики народного життя (побут, звичаї). Жанрові особливості байок Є. Гребінки. Розвиток народно-сатиричних традицій і творчого досвіду Г. Сковороди, І. Котляревського, П. Гулака-Артемівського у байці Є. Гребінки.

Вплив літературного гуртка І. Срезневського на становлення Л. Боровиковського. Єдність образного мислення Л. Боровиковського з образним світом народної поезії. «Байки та прибаутки Левка Боровиковського». Тип байки у творчості поета. Морально-дидактичне начало байок Л. Боровиковського.

Рекомендована література

1. Айзеншток І. П. Гулак-Артемівський // Гулак-Артемівський П. Твори. – Київ, 1964.
2. Бондар М. Діалог з історичним часом: формування нової української літератури // Київська старовина. – 1999. – № 5.
3. Бондар М. Нова українська література. – Київ, 2003.
4. Возняк М. До письменської діяльності Левка Боровиковського // Записки НТШ. – Т. СХХХVI–СХХХVII. – Львів, 1925. – С. 225–237.
5. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка. – Київ, 2003.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995.
7. Жулинський М. Слово і доля: Українські письменники XIX–XX ст.: Навч. посібник. – Київ, 2002.
8. Задорожна Л. Євген Гребінка: Літературна постать. – Київ, 2000.
9. Зеров М. Українське письменство XIX ст. // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990.
10. Історія української літератури (перші десятиріччя XIX століття) / За ред. Хропка П. П. – Київ, 1992.
11. Історія української літератури XIX ст.: У 3 кн. / За ред. М. Яценка. – Київ, 1995. – Кн. 1.
12. Історія української літератури XIX ст.: У 2 кн. – Київ, 2005. – Кн. 1.
13. Козак С. Український преромантизм (джерела, зумовлення, контексти, витоки). – Варшава, 2003.
14. Ткачук М. Поетика балад Левка Боровиковського. – Тернопіль, 2000.
15. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року // Франко І. Твори: У 50 т. – Т. 41. – Київ, 1984.
16. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994.
17. Шамрай А. Боровиковський як поет-романтик // Харківська школа романтиків. – Харків, 1930. – С. 84–126.

Тема 32. Сентименталізм. Григорій Квітка-Основ'яненко.

Г. Квітка-Основ'яненко – зачинатель прози в українській літературі. Об'єктивні причини звернення Квітки до прозової творчості українською мовою.

Жанрова й ідейно-тематично класифікація прозової спадщини письменника українською мовою. Загальна оцінка повістей і оповідань письменника.

Гумористично-сатирична проза. «Салдацький патрет» – сатира на московських критиків, котрі намагалися скомпрометувати можливості літератури українською мовою. Сильова своєрідність оповіді. Оповідання «Мертвецький великдень». Авторський задум і виховний характер твору. Соціальні мотиви в оповіданні. Елементи поєднання фантастики та реальності. Оповідання «От тобі й скарб». Фольклорний струмінь твору, фантастика та реальність у зображенні дійсності. Повість «Конотопська відьма». Соціальний підтекст твору. Дійсність і фантастика. Центральні персонажі повісти, їх детермінованість середовищем, національна самотність і комізм. Перехрещення кількох сюжетних ліній як

композиційний прийом письменника.

Психологічно-дидактична проза. Повість «Маруся», патріотичні засади написання твору, морально-етичне завдання письменника, життєствердна домінанта. Образи повісти й естетичний ідеал Г. Квітки-Основ'яненка. Принцип випадковості у творі й українська народно-поетична творчість (жанр казки). Україна як героїня твору. Зображення діяльного типу жінки в повісті «Козир-дівка». Фабула твору та принцип життєвої правди. Традиції української літератури та образ Ївги в повісті. Проблема пошуку щастя в повісті «Щира любов». Півість «Сердешна Оксана». Образ покритки. Суголосність із «Катериною» Т. Шевченка. Новий тип жінки. Риси психологізму в повісті. Ідея невідворотності покарання за злочин в оповіданні «Перекотиполе». Його «мандрівний сюжет», притчевість. Дидактичні настанови Г. Квітки-Основ'яненка в його повістях і оповіданнях. Особливості структури, стильовий синкретизм творів. Драматургія Г. Квітки-Основ'яненка. Розширення тематичних горизонтів української драматургії та збагачення її художніми відкриттями Г. Квітки-Основ'яненка. Опера «Сватання на Гончарівці», розкриття національної та жанрової своєрідності твору. Талант Квітки-гумориста у творі; гротескний елемент у п'єсі. Роман «Пан Халявський» як сімейна хроніка життя українського панства XVIII ст. Г. Квітка-Основ'яненко про роль освіти і виховання в романі. Квітка про розпад родини як моделі суспільства. Думка про потребу змін у суспільстві. Пригодницька повість «Ганнуся», фізіологічний нарис-повість «Ярмарка» як репрезентація жанрової амплітуди та стильових особливостей творчої манери письменника.

Роль Г. Квітки-Основ'яненка – зачинателя української прози – у здобутках української літератури другої половини XIX ст.

Рекомендована література

1. Білецький О. Українська проза першої половини XIX ст. (від Квітки до «Основи») // Білецький О. Збір. праць: У 5 т. – Т. 2. – Київ, 1965.
2. Бондар М. Діалог з історичним часом: формування нової української літератури // Київська старовина. – 1999. – № 5.
3. Бондар М. Нова українська література. – Київ, 2003.
4. Вербицька Є. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко. – Харків, 1968.
5. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка. – Київ, 2003.
6. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – початку XX ст. – Львів, 1999.
7. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995.
8. Жулинський М. Слово і доля: Українські письменники XIX – XX ст.: Навч. посібник. – Київ, 2002.
9. Зеров М. Григорій Квітка-Основ'яненко // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990. – С. 52–64.
10. Зеров М. Українське письменство XIX ст. // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990.
11. Історія української літератури (перші десятиріччя XIX століття) / За ред. Хропка П. П. – Київ, 1992.
12. Історія української літератури XIX ст.: У 3 кн. / За ред. М. Яценка. – Київ, 1995. – Кн. 1.
13. Історія української літератури XIX ст.: У 2 кн. – Київ, 2005. – Кн. 1.
14. Кичигін В. Від народнопоетичних форм до художнього цілого повісті («Салдатський патрет» Г. Квітки-Основ'яненка) // Розвиток жанрів в українській літературі XIX – початку XX ст. – Київ, 1986.
15. Козак С. Український преромантизм (джерела, зумовлення, контексти, витоки). – Варшава, 2003.
16. Крохмальний Р. Метаморфоза в українській літературі першої половини XIX століття: грані поетики (матеріали спецкурсу).— Львів, 2003.
17. Куліш П. Григорій Квітка-Основ'яненко і його повісті // Куліш П. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1989.
18. Лімборський І. Сентименталізм в українській літературі. – Київ, 1996.
19. Лімборський І. Становлення художніх принципів сентименталізму в українській

літературі XVII–XVIII ст. // Питання літературознавства. – Чернівці, 1997. – Вип. 4 (61).

20. Розвиток жанрів в українській літературі XIX – початку XX ст.: Зб. статей / За ред. М. Яценка. – Київ, 1986.

21. Слюсар А. Фантастична повість в українській літературі 30-х років XIX ст. // Розвиток жанрів в українській літературі XIX – початку XX ст. – Київ, 1986.

22. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року // Франко І. Твори: У 50 т. – Т. 41. – Київ, 1984.

23. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994.

24. Янищук О. Григорій Квітка-Основ'яненко в духовній історії України. – Тернопіль, 2003.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1.												
Українська література Середніх віків.												
Тема 1. Жанрово-стильові параметри літературного процесу Середніх віків – бароко. Основні наукові осередки та постаті української медієвістики. Жанри та стилі в українській середньовічній літературі. Поняття канону. Монументальний стиль. Літописання.		2	2		2	2						
Тема 2. Ораторсько-проповідницька проза. Проповіді Теодосія Печерського. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона.		2	2		2	2						
Тема 3. Агіографія. Трансформація візантійських зразків. Старокиївська житійна література. Читання про св. кн. Бориса та Гліба преп. Нестора. Житіє Теодосія Печерського преп. Нестора.		2	2		2	2						
Тема 4. Твори Володимира Мономаха: найближчий літературний		2	2		2	2						

контекст, автобіографічні елементи, функції біблійних цитат.													
Тема 5. Українська паломницька проза. Паломництво як феномен середньовічної культури. Ігумен Данило та його послідовники.		2	2		2	2							
Тема 6. Орнаментальний стиль. «Слово о полку Ігоревім». Історична канва твору. Проблематика дослідження. Поетика. Переклади. Образи князів.		2	2		2	2							
Тема 7. Києво-Печерський патерик. Історія формування тексту. Основні редакції. Композиційна основа. Жанрово-стильові ознаки. Нові інтерпретації та переклади.		2	2		2	2							
Тема 8. Галицько-Волинський літопис. Історія дослідження. Жанрово-стильові ознаки. Риторика тексту. Образи князів.		2	2		2	2							
Тема 9. Культурно-історичне значення періоду Середніх віків у перспективі розвитку української літератури. Література другої половини XIII – XV ст.		2	2		2	2							
Разом – зм. модуль 1	72	18	18		18	18							
Змістовий модуль 2.													
Європейський Ренесанс і перше українське Відродження.													
Тема 10. Ренесанс і реформація. Латинськомовна українська література XIV – I половини XVI ст. Творчість Юрія Дрогобича, Павла Русина, Станіслава Оріховського.		2	2		2	2							
Тема 11. Літературні риси «першого українського відродження» кінця XVI – початку XVII ст. Нові жанри. Острозька школа		2	2		2	2							

(1575–1576) і острозькі літературні обрії.													
Тема 12. Традиції братств. Літературний доробок Львівської братської школи. «Просфонема»: образи часу-пори. Тема освіти. Початки різдвяної та великодньої тем. Ознаки раннього бароко.		2	2		2	2							
Тема 13. Київська братська школа. Основні постаті й тексти. Літературні традиції Київської братської школи. «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного». Функції жанру ляменту в українській ранньобароковій поезії.		2	2		2	2							
Тема 14. Полемічне письменство: джерела, культурно-релігійні обрії. Корпус полемічних пам'яток. Літературна творчість Івана Вишенського в контексті доби.		2	2		2	2							
Тема 15. Життєвий і творчий шлях Мелетія Смотрицького. «Тренос», «Лямент на смерть Леонтія Карповича». Погляди на українське віршування.		2	2		2	2							
Тема 16. Літературна спадщина Кирила-Транквіліона Ставровецького: «Зерцало богословії», «Євангеліє учительне», «Перло многоцінне». Історія рецепції Кирилових книг. Герменевтика, риторика та поетика.		2	2		2	2							
Разом – зм. модуль 2	56	14	14		14	14							
Змістовий модуль 3. Література зрілого бароко.													
Тема 17. Освітня реформа Петра Могили. Поезія науки й освіти. Барокове		2	2		2	2							

примирення античності і християнства. «Євхаристеріон» Софронія Почаського. Особливості композиції. Образ Петра Могили.												
Тема 18. Теорія літератури в Києво-Могилянській академії. Київська поетика 1637 року, поетика Теофана Прокоповича (1709), поетика Митрофана Довгалевського «Сад поетичний» (1736–1737).		2	2		2	2						
Тема 19. Поезія в Києво-Могилянській академії. Літературні традиції Києво-Могилянської академії. Вірші Івана Величковського, Антонія Радивиловського, Дмитра Туптала, Лазаря Барановича.		2	2		2	2						
Тема 20. Барокова проповідь. Проповіді Лазаря Барановича, Йоаникія Галятовського, Антонія Радивиловського.		2	2		2	2						
Тема 21. Літературна спадщина Дмитра Туптала. Біографія Дмитра Туптала. Жанрова система. «Життя святих». Історія ідеї написання «Четьїх-Міней» і її втілення. Жанри житія та пам'яті. Вірші Дмитра Туптала.		2	2		2	2						
Тема 22. Барокова драма: джерела, жанрові різновиди (історична драма, містерія, драма-міраклъ, мораліте, інтермедія). Авторська й анонімна драма.		2	2		2	2						
Тема 23. Барокова історіографія. Рецепція історичних подій в українській літературі XVII–XVIII ст. «Історичні» вірші середини XVII ст.		2	2		2	2						

Історична проза. Документальна основа козацьких літописів і прийоми літературних містифікацій.													
Тема 24. Творча спадщина Климентія Зіновіїва: соціальна функція його віршів, бароковий каталог ремесел. Українське низове бароко. «Сміховий світ» мандрованих дяків. Основні жанри школярської гумористики та характерні явища її розвитку.													
Разом – зм. модуль 3	64	16	16		16	1 6							
Змістовий модуль 4.													
Література пізнього бароко, класицизму та сентименталізму.													
Тема 25. Творчість Семена Климівського. Постать Семена Климівського й українська літературна традиція. Християнські мотиви у книжці «О правосудію». «Богогласник». Антологія релігійної поезії XVIII ст. Принципи укладання. Жанрові різновиди. Історія та проблематика дослідження «Богогласника».		2	2		2	2							
Тема 26. Григорій Сковорода. Філософська проза. Українські попередники Сковороди у філософії та в літературі. Співвідношення поезії та філософії. Основні теми й мотиви. Філософська проза Григорія Сковороди: жанрові різновиди. «Сад божественних пісень» Григорія Сковороди. Біблійні джерела. Багатозначність і невичерпність сенсу як засадничі принципи поетичного мислення.		2	2		2	2							
Тема 27. «Історія Русів»:		2	2		2	2							

образ української історії. «Історія Русів» – підсумки розвитку барокової історіографії. Проблема авторства. Способи викладу. Образ української історії. Жанрово-стильові риси.												
Тема 28. Василь Григорович-Барський і його «Мандри по Святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік». Нова версія української паломницької прози: белетризація стилю, психологізм викладу.		2	2		2	2						
Тема 29. Український класицизм. «Енеїда» Івана Котляревського та її епігони.		2	2		2	2						
Тема 30. Драматургія І. Котляревського. Побутово-етнографічна драматургія.		2	2		2	2						
Тема 31. Розвиток української байки. Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка, Левко Боровиковський.		2	2		2	2						
Тема 32. Сентименталізм. Григорій Квітка-Основ'яненко.		2	2		2	2						
Усього годин	64	16	16		16	16						

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Перекладне письменство. «Повість временних літ»: джерела, структурно-композиційний характер, форми викладу, різновиди літописних оповідань.	2
2	«Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона: історична панорама твору, композиція, риторичні фігури.	2
3	Житійні твори преп. Нестора.	2
4	«Повчання» Володимира Мономаха: риси традиції та індивідуального стилю.	2
5	Аналіз «Ходіння» Данила-ігумена.	2
6	Жанрово-стильові ознаки «Слова о полку Ігоревім». Образи часу та простору.	2
7	Різновиди патерикових текстів у «Києво-Печерському патерику»	2
8	Жанрово-стильові ознаки Галицько-Волинського літопису. Риторика	2

	тексту. Образи князів.	
9	Аналіз історико-літературних візій Середніх віків (І. Франко, М. Возняк, М. Грушевський, Д. Чижевський, архієп. І. Ісіченко)	2
10	Аналіз творів Павла Русина, Юрія Дрогобича, Станіслава Оріховського	2
11	Вірші Герасима Смотрицького та Дем'яна Наливайка. Жанри: геральдичний вірш і лямент. Аналіз «Острозького ляменту».	2
12	Аналіз «Просфонєми», творів Лаврентія Зизанія, Памва Беринди, Йоанікія Волковича.	2
13	«Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного» Касіяна Саковича.	2
14	Літературна спадщина Івана Вишенського.	2
15	«Тренос» і «Лямент на смерть отця Леонтія Карповича» Мелетія Смотрицького.	2
16	«Перло многоцінне» як явище християнської риторичної традиції.	2
17	«Євхаристеріон» Софронія Почаського. Аналіз.	2
18	«Сад поетичний» Митрофана Довгалевського.	2
19	Поетичні збірки Івана Величковського.	2
20	Проповідницька практика Лазаря Барановича, Йоанікія Галятовського, Антонія Радивиловського.	2
21	«Життя святих» Дмитра Туптала: структура, жанрові різновиди. Вірші та драми Дмитра Туптала.	2
22	Жанри та різновиди української барокової драми. «Слово о збуренню пекла».	2
23	Літопис Самійла Величка.	2
24	Аналіз віршів Климентія Зіновієва. Вірші Петра Поповича-Гученського, «пісні про світ» Олександра Падальського, Івана Пашковського.	2
25	«О правосудію» Семена Климовського. Аналіз риторики та поезики. Аналіз пісень «Богогласника».	2
26	Аналіз віршів «Саду божественних пісень» і діалогів Григорія Сковороди.	2
27	Аналіз жанрово-стильових ознак «Історії Русів».	2
28	Образ Святої землі в «Мандрах по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік».	2
29	«Енеїда» І. Котляревського. Котляревщина. П. Білецький-Носенко.	2
30	Драматургія І. Котляревського. «Наталка Полтавка». Українська драматургія першої половини ХІХ століття	2
31	Розвиток української байки в першій половині ХІХ ст. Аналіз байок П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, Л. Боровиковського.	2
32	Українська дівчина: характер і доля (за творами Г. Квітки-Основ'яненка). Аналіз «Конотопської відьми».	2

8. Самостійна робота

Самостійна робота студента в межах курсу може відбуватись у таких формах:

- опрацювання певних наукових праць;
- читання та коментування творів давньої української літератури;
- написання роздуму (есею) на задану тему;
- письмова робота за вибором.

Для *самостійного опрацювання* (прочитання та можливого конспектування) виокремлюємо насамперед ті праці, в яких студент знайде матеріал і проблематику нормативного курсу. Також сюди входять праці зі списку літератури для підготовки до практичних занять.

- Бабиць С. Творчість Мелетія Смотрицького в контексті раннього українського бароко [Львівська медієвістика] / За ред. проф. Б. Криси – Львів, 2009. – 180 с.
- Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. – 2-е вид. – Київ, 1992. – 472 с.
- Білоус П. Актуальні питання української літературної медієвістики. – Житомир, 2009. – 248 с.
- Білоус П. Василь Григорович-Барський: життя як мандрівка. Київ, 2021. – 220 с.
- Білоус П. Слово і канон. Студії з літературної медієвістики: Середньовічні повчання. Біографія як міф. Світло і тіні «Слова про Ігорів похід». – Житомир, 2017. – 392 с.
- Білоус П. Українська паломницька проза. – Київ, 1998. – 128 с.
- Біля джерел українського бароко: Збірник наукових праць. [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 3 / Упор. Богдана Криси. – Львів, 2010. – 328 с.
- Бондар М. Нова українська література. – Київ, 2003.
- Борисенко К. Prosimetrum в українській літературі барокової доби. – Донецьк, 2008. – 124 с.
- Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка. – Київ, 2003.
- Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. – Львів, 2000. – XVI+426 с.
- Дмитро Туптало у світі українського бароко: Збірник наукових праць [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 1] / Упор. Богдана Криси. – Львів, 2007. – 328 с.
- Європейське відродження та українська література XIV–XVIII ст. – Київ, 1993. – 373 с.
- Зеров М. Українське письменство XIX ст. // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990.
- Іван Котляревський проти: Полтавський батл / [упоряд., автор передм. і комент. Р. Чопик]. – Львів, 2019.
- Ісіченко І., Архієпископ. Аскетична література Київської Русі. – Харків, 2007. – 396 с.
- Козак С. Український преромантизм (джерела, зумовлення, контексти, витоки). – Варшава, 2003.
- Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI–XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище). – Київ, 2005. – 904 с.
- Кралюк П. Мелетій Смотрицький і українське духовно-культурне відродження кінця XVI – початку XVII ст. – Острогож, 2007. – 208 с.
- Кречотень В. Вибрані праці. – Київ, 1999. – 344 с.
- Кречун П. М., о. д-р, ЧСВВ. Святий Йосафат Кунцевич (1580–1623) як свідок віри в епосі релігійної контрверсії. – Жовква, 2013. – 264 с.
- Криси Б. Пересотворення світу: Українська поезія XVII–XVIII століть. – Львів, 1997. – 216 с.
- Криси Б. Острозька поетична школа. // Парадигма: Зб. наук. праць – Львів, 1998. – С. 31-47.
- Криси Б. Жанр ляменту в українській братській традиції // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. – Вип. XIV. – Рівне, 2005. – С. 17-24.
- Криси Б. Український вірш кінця XVI – початку XVII століття: маркування перспективи // Слово і час. – 2009. – № 6. – С. 9-12.
- Криси Б. Українські ранньобарокові вірші: парадигма книжності // Записки НТШ. – Т. ССLVII. – Львів, 2009. – С. 45-54.
- Культуротворча місія Почаївського василіянського монастиря. Збірник наукових статей. – Харків, 2018. – 231 с.
- Левченко Н. Біблійна герменевтика в давній українській літературі. – Харків, 2018. – 392 с.

- Лімборський І. Сентименталізм в українській літературі. – Київ, 1996.
- Маслюк В. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – Київ, 1983. – 234 с.
- Матушек О. Проповіді Лазаря Барановича в дискурсі українського Бароко. – Харків, 2013. – 360 с.
- Мельник Я. Апокрифічний код українського письменства. – Львів, 2017. – 376 с.
- Нічик В. Петро Могила в духовній історії України. – Київ, 1997. – 328 с.
- Нудьга Г. Козак, філософ, поет. – Львів, 1999. – 208 с.
- Нудьга Г. Не бійся смерті: Повість-есе, історичний нарис. – Київ, 1991. – 431 с.
- Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII – XV ст. Джерела, система жанрів, духовні інтенції). – Київ, 2004. – 423 с.
- Пехник Г. Різдвяні та великодні вірші-травестії: нетиповий погляд на генезу жанру // Верховина: Збірник наукових праць на пошану професора Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. – Дрогобич, 2003. – С. 293-297.
- ПРОСФОНІМА: текст і контекст : зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 4]. – Львів, 2013. – 328 с.
- Сазонова Л. Жанр «вертоградів» у східнослов'янському літературному барокко // Українське літературне барокко: Зб. наук. праць. – Київ, 1987. – С. 76-108.
- Сивокінь Г. Давні українські поетики. – 2-е вид. – Харків, 2001. – 168 с.
- Сироїд Д. Життя Сави Освяченого і Теодосія Печерського: порівняльна характеристика // Історико-літературний журнал. – Одеса, 2002. – № 8. – С. 236-246.
- Сироїд Д. «Жизнь Григорія Сковороди» Михайла Ковалинського з погляду житійного канону // Григорій Сковорода: загадковість присутності (Матеріали конференції, присвяченої 280-річчю від дня народження Григорія Сковороди). – Львів, 2005. – С. 43-49.
- Сиротинська Н. Перло многоцінне: музично-поетичний світ богородичної гимнографії. – Львів, 2014. – 334 с.
- СковороДАР. Життя, творчість, спадок: збірка творів / укл. Н. Федорак; пер. з давньоукраїнської Н. Косенко, Н. Федорака. – Харків, 2022.
- Соболев В. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. – Донецьк, 1996. – 336 с.
- Софронова Л. Український старовинний театр / перекл. з рос. Н. Федорака. – Львів, 2004. – 336 с.
- Сулима М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. – Київ, 1985. – 147 с.
- Сулима М. Українська драматургія XVII–XVIII ст. – Київ, 2005. – 368 с.
- Трофимук М. Латиномовна література України XV–XIX ст.: жанри, мотиви, ідеї. – Львів, 2014. – 380 с.
- Трофимук М. Поетика епохи Мазепи. – Львів, 2009. – 224 с.
- Ушкалов Л. Ловитва невловного птаха: життя Григорія Сковороди. – Київ, 2017. – 368 с.
- Ушкалов Л. Світ українського барокко: Філологічні етюди. – Харків, 1994. – 112 с.
- Ушкалов Л. Сковорода та інші: Причинки до історії української літератури. – Київ, 2007. – 552 с.
- Ушкалов Л. Українське барокове богомислення: Сім етюдів про Григорія Сковороду. – Харків, 2001. – 221 с.
- Федорак Н. Богородиця в давньоруській літописній історії: метафізика імені та присутності. Монографія / За ред. проф. Б. Криси. – Львів, 2022. – (Серія «Львівська медієвістика», вип. 7).
- Федорак Н. Вінець і вирій українського бароко. Сім наближень до Григорія Сковороди. – Харків, 2020. – 173 с.
- Федорак Н. Поетика Галицько-Волинського літопису. – Львів, 2005. – 262 с.
- Фрай Н. Великий код: Біблія і література / З англійської переклала І. Старовойт. – Львів, 2010. – 362 с.
- Франко І. Духовна й церковна поезія на Сході й на Заході: Вступ до студій над «Богогласником» // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39. – С. 126-143.

- Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом: Нариси з історії культури до початку 18 століття. – Львів, 2014. – ххiii+288 с.
- Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. – Київ, 2002. – 416 с.
- Яковенко Н. У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоаникія Галятовського. – Київ, 2017. – 704 с.

Теми для написання есеїв:

1. Вибраний сюжет із літератури XI–XIII століть.
2. Роздуми над віршами Івана Величковського.
3. Які мотиви «Просфонеми» залишаються актуальними?
4. Чи є межа «давньої» та «нової» української літератури?

Теми для рефератів. Теми сформульовано загально, щоби студент міг конкретизувати їх на основі власних спостережень. Наприклад:

1. «Слово о полку Ігоревім» у дослідженнях
  - а) Івана Франка;
  - б) Дмитра Чижевського;
  - в) Сергія Єфремова;
  - г) Святослава Гординського;
  - д) Леоніда Махновця;

Теми для самостійної дослідницької письмової роботи:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Образи пір року в українських літописах	8
2	Різдвяний сюжет у давній українській літературі	8
3	Великодній сюжет у давній українській літературі	8
4	Образ князя Данила в Галицько-Волинському літописі	8
5	Проблема зради в літописних пам'ятках	8
6	Тема Божого імени у творах Григорія Сковороди	8
7	Бароковий образ саду	8
8	Іван Котляревський і Григорій Квітка-Основ'яненко як сквородинці	8

9. Індивідуальні завдання

Обов'язкові конспекти праць:

1. *Свенціцький І.* Формальні засоби давньоруського письменства // Європейське відродження і українська література XIV – XVIII ст. – Київ, 1993.
2. *Франко І.* Варлаам і Йоасаф: Старохристиянський роман і його літературна історія // Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1981. – Т. 30.
3. *Сироїд Д.* Бідність і багатство у житті Теодосія Печерського препод. Нестора: сотеріологічний аспект // Українське літературознавство. – 2012. – Вип. 75.
4. *Крекотень В.* «Золота книга» українського письменного люду // Києво-Печерський патерик. – Київ, 1991.
5. *Федорак Н.* Поетика Галицько-Волинського літопису. – Львів, 2005 (один розділ на вибір).
6. *Савчук О.* Поет-гуманіст Павло Русин з Кросна // Європейське відродження та українська література XIV – XVIII ст. – Київ, 1993.

7. Нудьга Г. Перші магістри і доктори // Нудьга Г. Не бійся смерті. – Київ, 1991.
8. Зілинський О. Духова генеза першого українського відродження // Європейське відродження та українська література XIV – XVIII ст. – Київ, 1993.
9. Франко І. Іван Вишенський та його твори // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1981. – Т. 30.
10. Франко І. Життя й літературна діяльність Іпатія Потія // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39.
11. Франко І. Дещо про літературну спадщину Іоанікія Волковича // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1983. – Т. 39.
12. Криси Б. Острозька поетична школа // Парадигма. Збірник наукових праць Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. – Львів, 1999.
13. ПРОСФОНІМА: текст і контекст: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 4]. – Львів, 2013 (одна стаття на вибір).
14. Бабич С. Творчість Мелетія Смотрицького в контексті раннього українського бароко. Монографія [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 2]. – Львів, 2008 (один розділ на вибір).
15. Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого. – Львів: Видавництво УКУ, 2017. – (Серія «Київське християнство». – Т. 6; Серія «Львівська медієвістика». – Вип. 5) (одна стаття на вибір).
16. Біля джерел українського бароко: Збірник наукових праць. [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 3]. – Львів, 2010 (одна стаття на вибір).
17. Дмитро Туптало у світі українського бароко: Збірник наукових праць. [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 1]. – Львів, 2007 (одна стаття на вибір).
18. У пошуках єдиної основи: Метафізичний спектр українського письменства XI–XVIII століть: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 6.]. – Львів, 2020 (одна стаття на вибір).

10. Методи навчання

Курс організовано відповідно до визнання подвійної парадигми досвіду: понадтисячолітнього самої літератури – від «монади організаційної» до зразків довершеності того чи того жанру, дії духовних та іманентних чинників, у яких проявляється, зважаючи на книжний характер пам'яток, співвідношення Слова Божого і слова людського, а також досвіду пізнання та розуміння цих текстів упродовж кількох століть, відкриття, захоплення, розчарування, стереотипи й «революційні» підходи, зміни дослідницької стратегії. Усе це в сукупності стає невід'ємною частиною літературної історії.

Опорою курсу є напрацювання історико-порівняльного, історико-літературного, структурного, герменевтичного методів. У його методологічній основі – праці Михайла Максимовича, Миколи Костомарова, Омеляна Огоновського, Івана Франка, Володимира Перетца, Сергія Єфремова, Михайла Возняка, Михайла Грушевського, Іларіона Свенціцького, Дмитра Чижевського, Леоніда Махновця, Богдана Кравціва, Ореста Зілинського, Володимира Кречотня, Ігоря Шевченка, Ігоря Качуровського, Омеляна Пріцака, Олекси Мишанича, Вікторії Колосової, Наталії Пилип'юк, Юрія Пелешенка, Миколи Сулими, архієп. Ігоря Ісіченка, Леоніда Ушкалова, Петра Білоуса, Богдани Криси, Миколи Корпанюка, Василя Яременка, Валерія Шевчука, Дарії Сироїд, Тетяни Трофименко. Західну медієвістику представлено працями Ернста-Роберта Курціюса, Йогана Гейзинги, Умберто Еко, Жака Ле Гофа, Григорія Грабовича. Читання курсу передбачає зв'язок із працями українських і західноєвропейських філософів.

У межах висвітлення лекційних тем використовувано оглядово-панорамний виклад матеріалу як тло для представлення програмних творів і їх авторів відповідно до концепції стильового розвитку літератури. Курс складається зі 128 аудиторних годин: 32 лекцій і 32 практичних занять. На першій лекції – попереднє ознайомлення зі структурою та

проблемними завданнями цілого курсу, тобто «проектування дороги», а також зустріч із іменами тих дослідників, котрі допоможуть пройти цією дорогою. Лекційний матеріал, засвоєний під час занять, стає підставою для розуміння предмета і пов'язаних із цим розумінням наукових концепцій. Водночас самостійне читання творів та рекомендованої літератури, пригадування основних моментів попередньої теми у формі запитань-відповідей сприяє поглибленому засвоєнню матеріалу.

11. Методи контролю

Контроль за засвоєнням знань і за успішністю здійснюємо з допомогою поточного модульного контролю та оцінюючи роботу студентів над запропонованим спектром тем для самостійного опрацювання.

Також для самоконтролю студентів створено комплекс питань за тематикою нормативного курсу.

Упродовж семестру також проводимо одноразові контрольні заміри знань (поточних) студентів.

Питання для самоконтролю

1. Перекладна література як явище давньокиївського письменства.
2. Житійні твори преподобного Нестора.
3. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона як пам'ятка гомілетичної літератури.
4. Жанрово-стильові ознаки «Слова о Законі і Благодаті» митрополита Іларіона.
5. Образ митрополита Іларіона за «Словом про Закон і Благодать».
6. Жанрово-стильові ознаки «Повчання дітям» Володимира Мономаха.
7. Українська ораторсько-проповідницька проза XI–XII ст. Основні теми та мотиви.
8. Образ християнської держави у «Повісті временних літ».
9. «Повість временних літ» як пам'ятка літератури.
10. Пам'ятки монументального стилю. Аналіз стильових ознак однієї з пам'яток.
11. Пам'ятки орнаментального стилю. Аналіз стильових ознак однієї з пам'яток.
12. Образ ігумена Данила за текстом його спогадів про Святу Землю.
13. «Паломництво» Данила в контексті літератури Київської Русі.
14. Києво-Печерський патерик. Загальна характеристика.
15. Історія укладання Києво-Печерського патерика.
16. Галицько-Волинський літопис і давньоруська літописна традиція.
17. Галицько-Волинський літопис як пам'ятка орнаментального стилю.
18. «Слово о полку Ігоревім». Сучасні проблеми дослідження.
19. Жанрова система української середньовічної літератури.
20. Українська латинськомовна поезія.
21. Літературна спадщина Івана Вишенського.
22. Полемічна література. Основні постаті й твори.
23. Віршовані пам'ятки острозької школи.
24. Літературний доробок Львівської братської школи.
25. Українське літературне бароко.
26. Літературний портрет Кирила-Транквіліона Ставровецького.
27. Життєвий і творчий шлях Мелетія Смотрицького.
28. Вірші Івана Величковського.
29. Літературна спадщина Дмитра Туптала.
30. Козацьке літописання. Загальний огляд
31. Літопис Самійла Величка й українська літописна традиція.
32. Літопис Самійла Величка як пам'ятка українського бароко.
33. Образ Богдана Хмельницького в літописній традиції.

34. Григорій Сковорода. Співвідношення поезії та філософії.
35. «Сад божественних пісень» Григорія Сковороди як збірка барокової лірики.
36. Українське бароко. Хронологічні межі. Джерела. Природа барокового тексту.
37. Концепція стилів Дмитра Чижевського.
38. «Байки харківські» Григорія Сковороди.
39. Українське літописне оповідання. Характер розвитку.
40. Дмитро Чижевський як дослідник української літератури.
41. Котляревщина. П. Білецький-Носенко.
42. Українська драматургія першої половини ХІХ століття.

Екзаменаційні питання

1. Іван Франко – дослідник давньої української літератури.
2. Житійні твори преп. Нестора.
3. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона. Жанрово-стильові ознаки.
4. «Повість временних літ»: жанрово-стильова характеристика.
5. Києво-Печерський патерик. Загальна характеристика.
6. Галицько-Волинський літопис і давньоруська літописна традиція.
7. Галицько-Волинський літопис як пам'ятка орнаментального стилю.
8. Латинськомовна українська література ХV – І пол. ХVІ ст.
9. «Слово о полку Ігоревім». Сучасні проблеми дослідження.
10. Літературна спадщина Івана Вишенського.
11. Літературні ознаки «першого українського Відродження».
12. Полемічна література. Основні постаті й твори.
13. Життєвий і творчий шлях Мелетія Смотрицького.
14. Віршовані пам'ятки острозької школи.
15. Літературний доробок Львівської братської школи. «Просфонема». Жанрово-композиційні ознаки.
16. Початки українського літературного бароко. Різдвяний цикл Памва Беринди.
17. Йоаникій Волкович і його віршований діалог «Розмишляне о муц.: Христа-Спасителя нашого».
18. «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного». Жанрово-стильові параметри.
19. Поезія освіти і науки. «Євхаристеріон» Софронія Почаського. Особливості композиції.
20. Вірші о. Віталія в оцінці Івана Франка.
21. Літературний портрет Кирила-Транквіліона Ставровецького.
22. Жанр ляменту в українській ранньобароковій поезії.
23. «Ліки розкошникам того світу» Кирила-Транквіліона Ставровецького в контексті його «Перла многоцінного».
24. Кирило-Транквіліон Ставровецький про природу барокового тексту (передмова до «Перла многоцінного»).
25. Острозький лямент 1636 року.
26. Вчення про літературу в Києво-Могилянській академії.
27. Вірші Івана Величковського.
28. Літературна спадщина Дмитра Туптала.
29. Літературна спадщина Лазаря Барановича.
30. Теорія та практика барокової проповіді: Антоній Радивилівський, Йоаникій Галятовський, Лазар Баранович.
31. Барокова драма. Основні жанрові різновиди.
32. Козацьке літописання. Загальний огляд.
33. Літопис Самійла Величка й українська літописна традиція.
34. Літопис Самійла Величка як пам'ятка українського бароко.
35. Образ Богдана Хмельницького в літописній традиції.

36. Образ Петра Могили в літературі українського бароко.
37. Вірші Климентія Зіновієва.
38. Постаць Семена Климовського в українській літературі XVIII ст. «О правосудію»: риторика і поетика.
39. «Богогласник». Антологія релігійної поезії XVIII ст.
40. Григорій Сковорода. Співвідношення поезії та філософії.
41. М. Ковалинський про життя Григорія Сковороди.
42. «Байки харківські» Григорія Сковороди.
43. «Сад божественних пісень» Григорія Сковороди як збірка барокової лірики.
44. «Сміховий світ» мандрованих дяків. Основні жанри школярської гумористики та характерні явища її розвитку.
45. «Історія Русів» і розвиток української історіографії. Основні проблеми дослідження. Образ української історії.
46. Василь Григорович-Барський і його «Мандри по Святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік».
47. Українське бароко. Хронологічні межі. Джерела. Природа барокового тексту.
48. Своєрідність українського бароко. Барокові тенденції в літературі XX ст.
49. Філософія бароко. Сучасна проблематика дослідження барокової спадщини.
50. Концепція стилів Дмитра Чижевського.
51. Жанр передмови в українській бароковій літературі.
52. Стаття Івана Франка «Слово про збурення пекла. Українська пасійна драма» (т. 37). Основні мотиви.
53. Рецепція історичних подій в українській поезії XVII–XVIII ст.
54. Сучасні дослідники давньої української літератури.
55. Валерій Шевчук – інтерпретатор давньої української літератури.
56. Медитативно-елегійна лірика XVIII ст. Жанр «пісні світової». Іван Франко про цей жанр (т. 27).
57. Іван Франко. «Духовна й церковна поезія на Сході та на Заході» (про «Богогласник» – т. 39).
58. Орест Зілинський і Богдан Кравців про характер першого українського Відродження.
59. Літературні переконання Івана Величковського. Передмова до збірки «Млеко».
60. Українське літописне оповідання. Характер розвитку.
61. Аналіз віршів (Іван Величковський, Климентій Зіновієв, Григорій Сковорода).
62. Нова українська література. І. Котляревський. Котляревщина.
63. «Енеїда» І. Котляревського. Драматургія І. Котляревського.
64. Розвиток української байки у I пол. XIX ст. П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, Л. Боровиковський.
65. Українська дівчина: характер і доля (за творами Г. Квітки-Основ'яненка).
66. Г. Квітка-Основ'яненко. «Конотопська відьма»: проблематика твору.

Завдання для контрольних зрізів знань

I варіант

1. Ознаки монументального стилю в пам'ятках XI – I пол. XII ст. – це...

- А) оптимізм раннього християнства;
- Б) символічність погляду на світ;
- В) монотематичність;
- Г) простота викладу;
- Г) образ християнської держави.

2. Назвіть жанр «Слова про Закон і Благодать».

- А) повчання;
- Б) житіє;

- В) урочиста проповідь;
- Г) інше.

3. Основні риторичні фігури у «Слові про Закон і Благодать» Іларіона – це...

- А) антитези;
- Б) запитання;
- В) порівняння;
- Г) цитати зі Святого Письма;
- Г) топоси.

4. Який літопис починається легендою про євшан-зілля?

- А) «Повість временних літ»;
- Б) Галицько-Волинський літопис;
- В) Літопис Самовидця;
- Г) Литовський літопис.

5. Назвіть твір преподобного Нестора.

- А) «Житіє Теодосія Печерського»;
- Б) «Житіє Сави Освяченого»;
- В) «Житіє святої Катерини»;
- Г) «Житіє Олексія, чоловіка Божого».

6. Твори якого автора вміщено під 1096 роком у «Повісті временних літ»?

- А) Володимира Мономаха;
- Б) митрополита Іларіона;
- В) преподобного Нестора;
- Г) Кирила Турівського.

7. До якого жанру належить «Повчання дітям» Володимира Мономаха?

- А) проповідь;
- Б) літопис;
- В) житіє;
- Г) інше.

8. Літопис – це...

- А) літературно, ідеологічно зумовлена форма викладу історичних подій, стрижнем яких є хронотоп, який розгортається відповідно до середньовічних уявлень про світ і про давні спільноти;
- Б) повість;
- В) збірник оповідань;
- Г) хроніка.

9. Який твір виник на основі листування між Симоном і Полікарпом?

- А) Галицько-Волинський літопис;
- Б) Києво-Печерський патерик;
- В) «Житіє Теодосія Печерського»;
- Г) «Повчання» Володимира Мономаха.

10. Латиномовні українські автори XV – I пол. XVI ст. – це...

- А) Юрій Дрогобич;
- Б) Іван Жоравицький;
- В) Павло Русин;
- Г) Данило Паломник.

11. Хто автор вірша «Просьба чительникова о час»?

- А) Герасим Смотрицький;
- Б) Дем'ян Наливайко;
- В) о. Віталій;
- Г) Мелетій Смотрицький.

12. Автори геральдичних віршів – це...

- А) Герасим Смотрицький;
- Б) Андрій Римша;
- В) Дем'ян Наливайко;
- Г) Йоаникій Волкович.

13. У якому місті було написано «Вірші на похорон Петра Конашевича-Сагайдачного»?

- А) у Львові;
- Б) в Острозі;
- В) у Вільні;
- Г) у Києві.

14. Визначте жанр вірша:

– Что плачеш, Адаме, земнаго ли края?

– Рая.

– Чему в онь не внійдеши, боиш ли ся браны?

– Раны.

- А) вірш із луною;
- Б) паліндром;
- В) вірш-лабіринт;
- Г) азбуковник.

15. Автор книг «Руно орошенное», «Житія святих» – це...

- А) Лазар Баранович;
- Б) Іван Величковський;
- В) Димитрій Туптало;
- Г) Григорій Сковорода.

16. Кому присвячено Острозький лямент 1636 року?

- А) Костянтинові Острозькому;
- Б) Михайлові Рогозі;
- В) Петрові Могилі;
- Г) Йову Борецькому.

17. Козацькі літописи – це...

- А) Літопис Григорія Граб'янки;
- Б) «Історія Русів»;
- В) Літопис Самовидця;
- Г) Литовський літопис.

18. Хто автор пісні «Їхав козак за Дунай»?

- А) Григорій Сковорода;
- Б) Климентій Зіновійв;
- В) Семен Климовський.

19. Хто написав книгу «Сад поетичний»?

- А) Митрофан Довгалевський;
- Б) Григорій Сковорода;

- В) Лазар Баранович;
- Г) Антоній Радивиловський.

20. До якого стилю належить Літопис Самійла Величка?

- А) до барокового;
- Б) до класицистичного;
- В) до реалістичного;
- Г) до монументального.

18. До якої системи віршування належить «Сад божественних пісень» Григорія Сковороди?

- А) до силабічної;
- Б) до тонічної;
- В) до силабо-тонічної;
- Г) до метричної.

21. Які риторичні теми представлено у філософії Григорія Сковороди?

- А) тема Божого імени;
- Б) тема гріха;
- В) тема мандрів;
- Г) тема вдячності.

22. Коли було написано «Історію Русів»?

- А) невідомо;
- Б) наприкінці XVIII ст.;
- В) на початку XVIII ст.;
- Г) у перші роки XIX ст.

23. «Щастя від місця не залежить. Повітря і вода завжди з тобою». Чиї це слова?

- А) Климентія Зіновієва;
- Б) невідомого автора;
- В) Григорія Сковороди;
- Г) Семена Климовського.

24. Хто з українських письменників був митрополитом Ростовським?

- А) Стефан Яворський;
- Б) Теофан Прокопович;
- В) Єлисей Плетенецький;
- Г) Димитрій Гуптало.

25. Охарактеризуйте стиль «Паломництва» Данила.

- А) експресивність викладу;
- Б) лаконізм;
- В) біблійна основа;
- Г) щоденниковий виклад.

26. У якому столітті було написано Галицько-Волинський літопис?

- А) у XIII;
- Б) у XII;
- В) у XIV–XV.

27. Хто перекладав або переспівував «Слово о полку Ігоревім»?

- А) Іван Франко;
- Б) Іван Вагилевич;
- В) Володимир Сосюра;

Г) Максим Рильський.

28. Що таке полемічна література?

- А) літературна реакція на Берестейську унію;
- Б) політичні памфлети;
- В) виступи проти іконоборства.

29. Рак літеральний – це...

- А) вірш, який читається справа наліво так, як зліва направо;
- Б) паліндром;
- В) вірш-сатира.

30. Хто автор збірки віршів «Зегар з полузегарком»?

- А) Григорій Сковорода;
- Б) Іван Величковський;
- В) Лазар Баранович.

II варіант

1. Формула оголошення кровної помсти в «Повісті временних літ» – це...

- А) «Іду на ви»;
- Б) «Князя мого вже не воскресити»;
- В) «Воїнів моїх уже не воскресити».

2. Духовну єдність яких князів наголошував митрополит Іларіон у «Слові про Закон і Благодать»?

- А) Володимира Великого та Ярослава;
- Б) Володимира Великого та Святослава;
- В) Володимира Мономаха та Ярослава;
- Г) Олега та Володимира Мономаха;
- Г) Ігоря та Святослава.

3. Як називалася нова столиця Данила Галицького?

- А) Перемишль;
- Б) Холм;
- В) Київ;
- Г) Берестя;
- Г) Галич.

4. Хто написав «Житіє Теодосія Печерського»?

- А) Кирило Турівський;
- Б) преподобний Нестор;
- В) Іларіон;
- Г) Данило Заточник;
- Г) Володимир Мономах.

5. Хто написав «Лист до Олега»?

- А) Володимир Мономах;
- Б) Ярослав Мудрий;
- В) Данило Галицький;
- Г) Клим Смолятич.

6. Основний структурний чинник патерикової «новели» – це...

- А) чудо;

- Б) молитва;
- В) символ;
- Г) полеміка;
- Г) образ.

7. «Перше українське відродження». Кому належить ця характеристика періоду кінця XVI – початку XVII ст.?

- А) М. Грушевському;
- Б) М. Вознякові;
- В) Д. Чижевському;
- Г) В. Кречетові.

8. У якому місті було надруковано «Просфонему»?

- А) в Острозі;
- Б) у Києві;
- В) у Львові;
- Г) в Луцьку.

9. Твори раннього бароко – це...

- А) епіграми о. Віталія;
- Б) вірші Івана Величковського;
- В) твори Дмитрія Туптала;
- Г) твори Семена Климовського;
- Г) вірші Памва Беринди.

10. Назвіть автора «Віршів на... похорон Петра Конашевича-Сагайдачного».

- А) Кирило-Транквіліон Ставровецький;
- Б) Памво Беринда;
- В) Лаврентій Зизаній;
- Г) Касіян Сакович.

1. Визначте жанр вірша:

Анна ми мати и та ми манна,
Анна пити мя я мати панна.

- А) рак літеральний;
- Б) паліндром;
- В) вірш із луною;
- Г) акровірш;
- Г) азбучний вірш.

12. На яких сенсах Святого Письма вибудовували барокову проповідь?

- А) на літеральному;
- Б) на алегоричному;
- В) на моральному;
- Г) на духовному.

1. Хто з українських письменників переходив до іншої релігійної конфесії, тобто був конвертитом?

- А) Касіян Сакович;
- Б) Мелетій Смотрицький;
- В) Йов Борецький;
- Г) Кирило-Транквіліон Ставровецький;
- Г) Іван Вишенський.

2. Центральний персонаж козацького літописання – це...
- А) Іван Сірко;
  - Б) Богдан Хмельницький;
  - В) Іван Самойлович;
  - Г) Северин Наливайко.
3. «Розмишляне о муці Христа – Спасителя нашого» – твір, який написав...
- А) Григорій Сковорода;
  - Б) Памво Беринда;
  - В) Тарасій Земка;
  - Г) Йоаникій Волкович.
4. Автори «Поетик» і «Риторик», які викладали в Київській академії, – це...
- А) Митрофан Довгалевський;
  - Б) Теофан Прокопович;
  - В) Григорій Сковорода;
  - Г) Климентій Зіновійв.
5. Що у бароковій поетиці символізує образ саду?
- А) огорожену територію, про яку особливо піклуються;
  - Б) місце, на якому проростають зерна духовності;
  - В) зусилля, спрямовані на зростання моральних чеснот.
6. До якого стилю належать твори Григорія Сковороди?
- А) зрілого бароко;
  - Б) пізнього бароко;
  - В) романтизму;
  - Г) класицизму.
7. Філософські жанри, в яких працював Григорій Сковорода, – це...
- А) бесіда;
  - Б) діялог;
  - В) роздум;
  - Г) трактат;
  - Г) есей.
8. Хто автор «Історії Русів»?
- А) Олександр Кониський;
  - Б) Василь Полетика;
  - В) невідомий;
  - Г) Осип Бодянський.
- 21 Які жанри репрезентують раннє українське бароко?
- А) полемічна проза;
  - Б) вірш;
  - В) діялог;
  - Г) поема;
  - Г) літопис.
9. «Центр Божий всюди – периферія ніде». Чиї це слова?
- А) Климентія Зіновійва;
  - Б) Семена Климовського;
  - В) Григорія Сковороди;
  - Г) Ісаї Копистенського.

10. Ознаки українського бароко – це...

- А) мотив марноти світу;
- Б) релігійність;
- В) протиставленість;
- Г) динамічність;
- Ґ) бажання вразити читача;
- Д) оптимізм, пов'язаний із освітою.

11. Наміри літописця Самійла Величка – це...

- А) зберегти історичну пам'ять;
- Б) викликати захоплення минулим;
- В) знайти правду;
- Г) прославитися.

24. Які ідеї висловив Кирило-Транквіліон Ставровецький у передмові до збірки «Перло многоцінне»?

- А) зв'язок своїх творів зі Святим Письмом;
- Б) призначення текстів на кожен день тижня;
- В) захоплення античністю;
- Г) про перлину, винесену з глибин премудрости.

25. Основні ідеї передмови до «Байок харківських» Григорія Сковороди – це...

- А) байка – жанр розважальний, але повчальний;
- Б) усі мудреці світу писали байки;
- В) автор хоче розсмішити читача.

26. Хто викладав поетику в Київській колегії?

- А) Митрофан Довгалевський;
- Б) Григорій Сковорода;
- В) Теофан Прокопович.

27. Патерик – це...

- А) збірник житій святих;
- Б) збірник оповідань і житій святих певного монастиря;
- В) твори отців Церкви.

28. Назвіть проблеми дослідження «Слова о полку Ігоревім».

- А) проблема «темних місць»;
- Б) проблема автентичности;
- В) проблема авторства.

29. Які письменники пов'язані з Львівською братською школою?

- А) Лазар Баранович;
- Б) Кирило Ставровецький;
- В) Дмитро Туптало.

30. Четві-мінеї – це...

- А) збірник богослужінь на кожен день протягом року;
- Б) збірник недільних проповідей;
- В) збірник житій святих на кожен день року.

III варіант

1. Пам'ятки монументального стилю – це...

- А) «Повість временних літ»;
- Б) Галицько-Волинський літопис;
- В) «Слово о полку Ігоревім»;
- Г) «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона.

2. Хто написав «Читання про святих князів Бориса і Гліба»

- А) Нестор;
- Б) Іларіон;
- В) Володимир Мономах;
- Г) Кирило Турівський.

3. У якому творі описано зраду бояр?

- А) у «Повісті временних літ»;
- Б) у «Слові о полку Ігоревім»;
- В) у Києво-Печерському патерику;
- Г) у Галицько-Волинському літописі.

4. Які ріки згадано у «Слові о полку Ігоревім»?

- А) Дунай;
- Б) Каялу;
- В) Стугну;
- Г) Трубіж;
- Г) Донець.

5. Хто з українських князів ходив із дипломатичною місією до татарського хана?

- А) Михайло Чернігівський;
- Б) Данило Галицький;
- В) Ярослав Мудрий.

6. У якому творі є оповідання про Григорія-чудотворця?

- А) у «Повісті временних літ»;
- Б) у Галицько-Волинському літописі;
- В) у «Повчанні» Володимира Мономаха;
- Г) у Києво-Печерському патерику.

7. «Прогностична оцінка поточного 1483 року» – це твір...

- А) Павла Русина;
- Б) Станіслава Оріховського;
- В) Івана Вишенського;
- Г) Юрія Дрогобича.

8. Твори Мелетія Смотрицького – це...

- А) «Вірші на... погреб Петра Конашевича-Сагайдачного»;
- Б) «Тренос»;
- В) «Лямент на смерть о. Леонтія Карповича».

9. Твори Кирила-Транквіліона Ставровецького – це...

- А) «Лікарство на оспалий умисел чоловічий»;
- Б) «Зерцало богословії»;
- В) «Перло многоцінне»;
- Г) «Млеко».

10. Автори віршованих ляментів I половини XVII ст. – це...

- А) Дем'ян Наливайко;
- Б) Мелетій Смотрицький;
- В) Іван Вишенський;
- Г) Тарасій Земка.

11. Хто автор вірша:

Знай бути трудно писан . . я д . . ло:

Три пальца пишут, а все болит т . . ло?

- А) Дем'ян Наливайко;
- Б) о. Віталій;
- В) Григорій Сковорода;
- Г) Лазар Баранович;
- Г) Іван Максимович;
- Д) Іван Величковський.

12. Назвіть барокових проповідників.

- А) Кирило-Транквіліон Ставровецький;
- Б) Лазар Баранович;
- В) Йоаникій Галятовський;
- Г) Герасим Смотрицький.

13. Хто присвятив свої вірші Костянтинові Острозькому?

- А) Герасим Смотрицький;
- Б) Дем'ян Наливайко;
- В) Іван Величковський;
- Г) Лазар Баранович.

14. Джерела літопису Самійла Величка – це...

- А) щоденник Самійла Зорки;
- Б) історія Пуфендорфа;
- В) поема Самійла Твардовського «Громадянська війна»;
- Г) документи генеральної військової канцелярії.

15. Якими мовами написано львівську «Просфонему»?

- А) польською та українською;
- Б) латинською та українською;
- В) грецькою та книжною українською.

16. «О правосудію» та «О смиренію найвищих» – це твори...

- А) Теофана Прокоповича;
- Б) Семена Климовського;
- В) Климентія Зіновієва;
- Г) Лазаря Барановича.

17. Які жанри були поширені у II половині XVIII ст.?

- А) історичні вірші;
- Б) ліричні вірші;
- В) духовні вірші;
- Г) оди;
- Г) панегірики.

18. Вірші якого римського поета переспівував Григорій Сковорода?

- А) Овідія;
- Б) Горація;

В) Вергілія.

19. Вірш Г. Сковороди, присвячений Богданові Хмельницькому, – це...

- А) «De libertate»;
- Б) «Всякому городу нрав і права...»;
- В) «В город не піду багатий...»;
- Г) «Даниїлів каменю...»

20. У якому місті було написано «Історію Русів»?

- А) в Петербурзі;
- Б) в Чернігові;
- В) у Полтаві;
- Г) невідомо.

21. Назвіть авторів, котрі наприкінці XVI та на початку XVII ст. працювали в Острозі.

- А) о. Віталій;
- Б) Герасим Смотрицький;
- В) Дем'ян Наливайко;
- Г) Лазар Баранович.

22. Хто з українських барокових поетів писав польською мовою?

- А) Данило Братковський;
- Б) Григорій Сковорода;
- В) Лазар Баранович;
- Г) Климентій Зіновійв.

23. Що таке панегірик?

- А) вірш на прославу певної особи;
- Б) вірш на герб;
- В) Вірш, який читали «так і навспак».

24. Які ідеї висловив Іван Величковський у передмові до збірки «Млеко»?

- А) захоплення виражальними можливостями української мови;
- Б) патріотичні;
- В) замилюваність минулим.

25. Назвіть жанри, в яких працював Дмитро Туптало.

- А) житіє;
- Б) драма;
- В) літопис;
- Г) лемент.

26. Коли було написано літопис Григорія Граб'янки?

- А) на початку XVIII ст.;
- Б) у XII ст.;
- В) у XIX ст.

27. Про яких князів згадано в «Повісті временних літ»?

- А) про Олега;
- Б) про Святослава;
- В) про Данила Галицького.

28. У якій формі написано «Паломництво» Данила?

- А) у формі подорожнього щоденника;

- Б) у формі спогадів;
- В) у формі повчання.

29. Патерикова «новела» – це...

- А) коротка розповідь із життя монастиря, в основі якої якась незвичайна подія, переважно чудо;
- Б) життє святого;
- В) оповідання з монастирського життя.

30. Хто написав «Слово о полку Ігоревім»?

- А) автор невідомий;
- Б) преподобний Нестор?
- В) Тарас Шевченко.

IV варіант

1. Пам'ятки орнаментального стилю – це...

- А) «Повість временних літ»;
- Б) «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона;
- В) Галицько-Волинський літопис;
- Г) «Слово о полку Ігоревім».

2. Дослідники «Слова о полку Ігоревім» – це...

- А) Леонід Махновець;
- Б) Іван Франко;
- В) Олекса Мишанич;
- Г) Іван Вагилевич;
- Г) Микола Бажан.

3. Хто з українських князів отримав корону від папи Римського?

- А) Володимир Мономах;
- Б) Роман Мстиславич;
- В) Данило Галицький;
- Г) Ярослав Осмомисл;
- Г) Василько Тербовлянський.

4. Автор студій над перекладною повістю про Варлаама та Йоасафа – це...

- А) Михайло Грушевський;
- Б) Іван Франко;
- В) Володимир Гнатюк;
- Г) Олександр Білецький.

5. Кому належать слова про те, що XIV–XV ст. було сумним, але не пропащим часом нашого життя?

- А) М. Грушевському;
- Б) І. Франкові;
- В) І. Свенціцькому;
- Г) Т. Пачовському.

6. Засновник Києво-Печерського монастиря – це...

- А) Антоній;
- Б) Теодосій;
- В) Нестор;
- Г) Іван;

Г) Іларіон.

7. Перший український полеміст – це...

- А) Йоаникій Галятовський;
- Б) Герасим Смотрицький;
- В) Мелетій Смотрицький.

8. Що написав Памво Беринда?

- А) «Просфонему»;
- Б) «Вірші на Рождество Христове»;
- В) «Лямент на смерть о. Леонтія Карповича».

9. Кому належить твір «Лікарство розкошникам того світу»?

- А) Герасимові Смотрицькому;
- Б) Йоаникієві Волковичу;
- В) Кирилові-Транквіліону Ставровецькому.

10. Кому присвячено «Євхаристеріон» Софронія Почаського?

- А) Костянтинові Острозькому;
- Б) Іпатієві Потію;
- В) Петрові Могилі;
- Г) Лазареві Барановичу.

11. Автор книг «Зегар з полузегарком» і «Млеко» – це...

- А) Димитрій Туптало;
- Б) Антоній Радивиловський;
- В) Лазар Баранович;
- Г) Іван Величковський.

12. З якої нагоди було написано «Євхаристеріон» Софронія Почаського?

- А) приїзду єпископа;
- Б) відкриття Київської колегії;
- В) відкриття львівської братської школи;
- Г) закінчення навчального року.

13. Хто з українських полемістів був близький до вчення ісихастів?

- А) Герасим Смотрицький;
- Б) Іван Вишенський;
- В) Паїсій Величковський;
- Г) Клірик Острозький.

14. Якою мовою написано «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного» Касіяна Саковича?

- А) польською;
- Б) латинською;
- В) книжною українською;
- Г) грецькою.

15. Кому адресував свій твір «О правосудію» Семен Климовський?

- А) Петрові І;
- Б) Петрові Могилі;
- В) Іванові Мазепі;
- Г) Єкатеріні ІІ.

16. До якої тематичної групи належать вірші «Саду божественних пісень» Григорія Сковороди?

- А) філософської лірики;
- Б) релігійної лірики;
- В) пейзажної лірики;
- Г) ліро-епічної поезії.

17. Де вчився Григорій Сковорода?

- А) в Київській академії;
- Б) у Переяславській колегії;
- В) у Харківській колегії;
- Г) у братській школі.

1. Коли було зруйновано Запорозьку Січ?

- А) у 1651 році;
- Б) у 1709 році;
- В) у 1775 році;
- Г) у 1784 році.

2. Який жанр «Історії Русів»?

- А) літопис;
- Б) політичний памфлет;
- В) діалог;
- Г) бесіда.

3. Скільки років тривало паломництво Василя Григоровича-Барського?

- А) 25;
- Б) понад 20;
- В) 2.

4. Твори, присвячені Петрові Могили, – це...

- А) Острозький лямент 1636 року;
- Б) «Свхаристеріон»;
- В) «Просфонема»;
- Г) «Сад божественних пісень».

5. Найбільш цитовані книги Святого Письма в українській літературі XI–XVIII ст. – це...

- А) Книга Буття;
- Б) Книги Царів;
- В) Псалтир;
- Г) Книга Еклезіяста;
- Г) Євангелія.

23. З яким явищем пов'язано виникнення латиномовної поезії?

- А) з навчанням українських студентів в університетах Європи;
- Б) з домінуванням латини в європейських університетах;
- В) з вивченням латинської мови у братських школах.

24. Кого з указаних письменників вважають полемістом?

- А) Івана Вишенського;
- Б) Іпатія Потія;
- В) Кирила Ставровецького.

25. Які предмети вивчали у братських школах?

- А) сім вільних наук;
- Б) граматику та риторику;
- В) історію, математику та фізику;
- Г) східні мови.

26. Хронологічні межі українського бароко – це...

- А) XVII–XVIII ст.;
- Б) кін. XVI – поч. XVII ст.;
- В) XVIII ст.

27. «Перло многоцінне» – це...

- А) збірник релігійної лірики;
- Б) явище прозиметруму (поєднання прози та вірша);
- В) збірник проповідей.

28. Що таке лямент?

- А) вірш на прославу;
- Б) вірш із приводу смерті;
- В) промова з приводу смерті.

29. Хто з барокових поетів писав «візуальну» поезію?

- А) Памво Беринда;
- Б) Іван Величковський;
- В) Кирило Ставровецький.

30. Головна ідея збірки «Зегар з полузегарком» Івана Величковського – це...

- А) минущість людського життя;
- Б) швидкоплинність часу;
- В) винахід годинника.

V варіант

1. Жанри перекладного письменства – це...

- А) проповідь;
- Б) патерик;
- В) повчання;
- Г) повість;
- Г) житіє;
- Д) літопис.

2. Автор Галицько-Волинського літопису...

- А) невідомий;
- Б) Тимофій;
- В) князь Василько;
- Г) Лука Смолятич;
- Г) Кирило Турівський.

3. Кому заповів свою спадщину син князя Василька Володимир?

- А) двоюрідному братові;
- Б) дітям;
- В) дружині;
- Г) литовському князеві.

4. З якого міста добрався Теодосій до Печерського монастиря?

- А) з Галича;
- Б) з Курська;
- В) з Василева;
- Г) з Рима;
- Ґ) з Переяслава.

5. Який, на думку М. Грушевського, був найкращий твір XIV–XV ст.?

- А) Литовський літопис;
- Б) українська мова;
- В) Лист про неділю;
- Г) переклад повісти «Александрія».

6. Чудесні епізоди в Києво-Печерському патерику – це...

- А) видіння Шимона;
- Б) будівництво церкви Пресвятої Богородиці;
- В) листування між Симоном і Полікарпом;
- Г) пророцтво Григорія-чудотворця.

7. «Лікарство на оспалий умисел чоловічий». У якому місті з'явилася ця книга?

- А) в Луцьку;
- Б) у Львові;
- В) у Вільні;
- Г) в Острозі;
- Ґ) у Києві.

8. Хто підписав свій твір псевдонімом «Геофіл Ортолог»?

- А) Герасим Смотрицький;
- Б) Іван Вишенський;
- В) Іпатій Потій;
- Г) Мелетій Смотрицький.

1. До якої книги Кирила-Транквіліона Ставровецького ввійшов вірш «Ліки розкошникам того світу»?

- А) «Зерцало богословії»;
- Б) «Учительне Євангеліє»;
- В) «Перло многоцінне».

2. Частина якого твору має назву «Гелікон»?

- А) «Вірші на Рождество» Памва Беринди;
- Б) «Перло многоцінне» Кирила-Транквіліона Ставровецького;
- В) «Євхаристеріон» Софронія Почаського.

3. Жанри зрілого бароко – це...

- А) проповідь;
- Б) літопис;
- В) патерик;
- Г) повчання;
- Ґ) релігійна поезія;
- Д) повість.

12. Хто автор Острозького ляменту 1636 року?

- А) невідомий;
- Б) М. Н.;
- В) Герасим Смотрицький;

Г) о. Віталій.

13. Як сприйняв Іван Вишенський ідеї «першого українського Відродження»?

- А) критично;
- Б) з ентузіазмом;
- В) заперечував;
- Г) бачив у них шкоду.

14. Жанрове означення «Просфонеми» – це...

- А) панегірик;
- Б) декламація;
- В) геральдичний вірш;
- Г) лемент.

15. Вірші кого з українських поетів увітис в своєму літописі Самійло Величко?

- А) Лазаря Барановича;
- Б) Дем'яна Наливайка;
- В) Івана Величковського.

16. У чийх віршах представлено «каталог ремесел» в Україні XVIII ст.?

- А) Дмитрія Туптала;
- Б) о. Віталія;
- В) Климентія Зіновїїва;
- Г) Семена Климовського.

17. Хто досліджував творчість Семена Климовського?

- А) Андрій Пашук;
- Б) Григорій Нудьга;
- В) Володимир Кречотень;
- Г) Олекса Мишанич.

18. Про що розповідає «Пісня про Берестечко»?

- А) про перемогу козацького війська;
- Б) про поразку Богдана Хмельницького;
- В) про війну з польським військом;
- Г) про зраду козацької старшини.

1. Де народився Григорій Сковорода?

- А) в Чорнухах;
- Б) у Ковалівці;
- В) у Переяславі;
- Г) у Ковряях.

20. Хто був улюблений учень Григорія Сковороди?

- А) Василь Томара;
- Б) Василь Капніст;
- В) Михайло Ковалинський;
- Г) Ілля Турчиновський.

2. Мотиви, які спонукали Івана Величковського укласти «Млеко», – це...

- А) патріотизм;
- Б) релігійність;
- В) усвідомлення виражальних можливостей української мови;
- Г) творчі амбіції.

3. До якого стилю належить «Історія Русів»?

- А) до барокового;
- Б) до романтичного;
- В) до класицистичного;
- Г) до монументального.

4. Хто з авторів репрезентує українську паломницьку прозу?

- А) ігумен Данило;
- Б) Петро Білоус;
- В) Василь Григорович-Барський;
- Г) Григорій Сковорода.

23. Силабічна система віршування –це...

- А) система, яка ґрунтується на певній кількості складів у рядку та на парному римуванні;
- Б) система, яка ґрунтується на ритмічному чергуванні наголосів;
- В) вільний вірш.

24. Кого називає серед своїх попередників Григорій Сковорода в передмові до «Байок харківських»?

- А) Езопа;
- Б) Володимира Мономаха;
- В) Івана Вишенського.

25. Які твори розповідають про заснування Києво-Печерського монастиря?

- А) Києво-Печерський патерик;
- Б) «Повість временних літ»;
- В) Галицько-Волинський літопис.

26. Хто написав вірш «До книжечки»?

- А) Павло Русин;
- Б) Юрій Дрогобич;
- В) Станіслав Оріховський.

27. Що таке «Учительне Євангеліє»?

- А) авторська збірка проповідей на рухомі та нерухомі свята цілого року;
- Б) тлумачення Святого Письма;
- В) збірник оповідань про святих.

28. Вірші, написані з приводу смерті, – це...

- А) лямент;
- Б) геральдичний вірш;
- В) панегірик.

29. Які з цих жанрів належать до візуальної поезії?

- А) анаграма;
- Б) рак літеральний;
- В) епіграма.

30. Хто з барокових авторів писав байки?

- А) Іван Величковський;
- Б) Самійло Величко;
- В) Григорій Сковорода.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Для заліку (I семестр)

Поточне тестування та самостійна робота																Сума
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль №2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	100
6	6	6	7	6	6	6	7	6	7	6	6	6	6	6	7	

T1, T2 ... T17 – теми змістових модулів.

Для іспиту (II семестр)

Поточне тестування та самостійна робота																Іспит	Сума
Змістовий модуль 3								Змістовий модуль 4									
T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	T25	T26	T27	T28	T29	T30	T31	T32	50	100
3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	4		

T18, T19 ... T32 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
71-80	C		
61-70	D	задовільно	
51-60	E		
21-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Підручники

14. Рекомендована література

Базова

Опрацьовуючи матеріал нормативного курсу, студент повинен розуміти специфіку давніх текстів, зважати на наукові коментарі, які допомагають досягнути джерела творів, їхні

зв'язки з іншими жанрами, історію прочитання. На особливу увагу заслуговують авторські передмови, проблематика авторства загалом.

У процесі аналітичного читання тексту бажано робити записи у спеціальному зошиті: нотувати основні відомості про твір, про історію його дослідження, про композицію, про вияви авторської манери письма чи про проблематику анонімності.

Підібраний список наукової літератури формує уявлення про зацікавлення літературною епохою XI–XVIII ст., а також виявляє стан дослідженості творів і сучасну проблематику їх вивчення.

Літературні тексти:

1. «Повість временних літ».
2. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона.
3. «Читання про святих князів Бориса і Гліба» та «Житіє Теодосія Печерського» преподобного Нестора.
4. «Повчання дітям» Володимира Мономаха.
5. «Слово о полку Ігоревім».
6. Києво-Печерський патерик.
7. Галицько-Волинський літопис.
8. «Ходіння» ігумена Данила.
9. Твори Юрія Дрогобича.
10. Твори Павла Русина.
11. Твори Станіслава Оріховського.
12. Вірші Герасима Смотицького.
13. Вірші Дем'яна Наливайка.
14. Твори Івана Вишенського.
15. «Просфонема».
16. «Вірші на Різдво» Памва Беринди.
17. «Розмишляє о муці Христа Спасителя» Йоаникія Волковича.
18. «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного» Касіяна Саковича.
19. «Євхаристеріон» Софронія Почаського.
20. «Лямент на смерть отця Леонтія Карповича» Мелетія Смотрицького.
21. «Тренос» Мелетія Смотрицького.
22. «Острозький лемент» 1636 року.
23. Епіграми о. Віталія.
24. Кирило Транквіліон Ставровецький. Проповіді. «Перло многоцінне».
25. «Сад поетичний» Митрофана Довгалевського.
26. Іван Величковський. «Зегар з полузегарком». «Млеко».
27. Дмитро Туптало. «Житія святих». Драми.
28. «Слово про збурення пекла».
29. Самійло Величко. Літопис.
30. Григорій Граб'янка. Літопис.
31. Літопис Самовидця.
32. Климентій Зіновійв. Вірші.
33. Семен Климовський. «О правосудію».
34. «Богогласник».
35. Григорій Сковорода. «Сад божественних пісень». Діалоги. «Байки харківські».
36. «Історія Русів».
37. Василь Григорович-Барський. «Мандри по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік».
38. Іван Котляревський. «Енеїда». «Наталка Полтавка».
39. Петро Гулак-Артемівський. Байки.
40. Євген Гребінка. Байки.
41. Левко Боровиковський. Байки.
42. Григорій Квітка-Основ'яненко. «Маруся». «Сердешна Оксана». «Салдацький патрет». «Конотопська відьма». «Сватання на Гончарівці».

Наукові праці:

1. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Львів, 1992, 1994.
2. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 кн., 9 т. – Київ, 1993–1996.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995.
4. Зеров М. Українське письменство XIX ст. // Зеров М. Твори: У 2 т. – Т. 2. – Київ, 1990.
5. Ісіченко І., Архiepіскоп. Історія української літератури: Середньовіччя. Ренесанс (XI–XVI ст.). – Харків, 2021.
6. Ісіченко І., Архiepіс. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів, 2011.
7. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 1. Давня література (X – перша половина XVI ст.). – Київ, 2013.
8. Історія української літератури: У 12 т. – Т. 2. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). – Київ, 2014.
9. Історія української літератури (перші десятиріччя XIX століття) / За ред. Хропка П. П. – Київ, 1992.
10. Історія української літератури XIX ст.: У 3 кн. / За ред. М. Яценка. – Київ, 1995. – Кн. 1.
11. Історія української літератури XIX ст.: У 2 кн. – Київ, 2005. – Кн. 1.
12. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Київ, 1984. – Т. 41.
13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994.

Допоміжна

1. Антипролог: Збірник наукових праць, присвячених 60-річчю члена-кореспондента НАН України Миколи Сулими. – Київ, 2007.
2. Бабич С. Творчість Мелетія Смотрицького в контексті раннього українського бароко. Монографія [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 2]. – Львів, 2008.
3. Білоус П. Василь Григорович-Барський: життя як мандрівка. – Київ, 2021.
4. Біля джерел українського бароко: Збірник наукових праць. [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 3]. – Львів, 2010.
5. Бондар М. Нова українська література. – Київ, 2003.
6. Горський В. Святі Київської Русі. – Київ, 1994.
7. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есеї, полеміка. – Київ, 2003.
8. Дмитро Туптало у світі українського бароко: Збірник наукових праць. [У надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 1]. – Львів, 2007.
9. Іван Котляревський проти: Полтавський батл / [упоряд., автор передм. і комент. Р. Чопик]. – Львів, 2019.
10. Ісіченко І., Архiepіскоп. Аскетична література Київської Русі. – Харків, 2007.
11. Ісіченко Ю. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. – Київ, 1990.
12. Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого. – Львів, 2017. – (Серія «Київське християнство». – Т. 6; Серія «Львівська медієвістика». – Вип. 5).
13. Козак С. Український преромантизм (джерела, зумовлення, контексти, витоки). – Варшава, 2003.
14. Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI–XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище). – Київ, 2005.
15. Кралюк П. Мелетій Смотрицький і українське духовно-культурне відродження кінця XVI – початку XVII ст. – Острог, 2007.

16. Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII–XVIII століть. – Львів, 1997.
17. Культуротворча місія Почаївського василіянського монастиря. Збірник наукових статей. – Харків, 2018.
18. Левченко Н. Біблійна герменевтика в давній українській літературі. – Харків, 2018.
19. Лімборський І. Сентименталізм в українській літературі. – Київ, 1996.
20. Матковська О. Львівське братство: Культура і традиції. Кінець XVI – перша половина XVII ст. – Львів, 1996.
21. Матушек О. Проповіді Лазаря Барановича в дискурсі українського Бароко. – Харків, 2013.
22. Мельник Я. Апокрифічний код українського письменства. – Львів, 2017.
23. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII – XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – Київ, 2004.
24. ПРОСФОНІМА: текст і контекст: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 4]. – Львів, 2013.
25. Сивокінь Г. Давні українські поетики. – Харків, 2001.
26. Сиротинська Н. Перло многоцінне: музично-поетичний світ богородичної гимнографії. – Львів, 2014.
27. СквородоДАР. Життя, творчість, спадок: збірка творів / укл. Н. Федорак; пер. з давньоукраїнської Н. Косенко, Н. Федорака. – Харків, 2022.
28. Соболев В. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. – Донецьк, 1996.
29. Софронова Л. Старовинний український театр. – Львів, 2004.
30. Трофимук М. Латиномовна література України XV–XIX ст.: жанри, мотиви, ідеї. – Львів, 2014.
31. У пошуках єдиної основи: Метафізичний спектр українського письменства XI–XVIII століть: зб. наук. праць [у надзаг.: Львівська медієвістика. – Вип. 6.]. – Львів, 2020.
32. Ушкалов Л. Ловитва невловного птаха: життя Григорія Сквороди. – Київ, 2017.
33. Федорак Н. Богородиця в давньоруській літописній історії: метафізика імені та присутності. Монографія / За ред. проф. Б. Криси. – Львів, 2022. – (Серія «Львівська медієвістика», вип. 7).
34. Федорак Н. Вінець і вирій українського бароко. Сім наближень до Григорія Сквороди. – Харків, 2020.
35. Федорак Н. Поетика Галицько-Волинського літопису. – Львів, 2005.
36. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом: Нариси з історії культури до початку 18 століття. – Львів, 2014.
37. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 1: Ренесанс. Раннє бароко. – Київ, 2004.
38. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть: У 2 кн. – Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко. – Київ, 2005.
39. Яковенко Н. У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоаникія Галятовського. – Київ, 2017.

15. Інформаційні ресурси

<http://litopys.org.ua>